

KLIO

Glasilo društva študentov zgodovne SLO-ISHA- Ljubljana
Št. 1 letnik 5 September 2004

Vstajnik, v žrtve zaklini,
ki teži vas študij, zasraj!
Zda s' tuji grajde s' v' n' d' o' c' i' l' i' v' o' i'
vas ključni pionirski misli,
na tvoj k' r' i' v' o' k' i' t' i' z' o' b' i' t' i' n' o' ,
po t' i' l' i' t' a' t' i' v' u' g' e' n' a' s' p' o' t' r' e' b' e'
n' a' k' o' v' e' j' n' o' v' i' t' i' s' e' z' o' r' a' d' i' n' a' ,
b' i' s' e' n' o' t' i' v' e' l' , b' a' d' i' n' o' v' e' t' i'
Z' e' s' t' u' d' e' n' t' s' k' o' s' e' t' z' i' v' e' s' i' o' ,
v' z' e' d' n' o' t' i' v' o' b' e' z' e' t' i' t' i' ,
d' e' z' i' b' o' v' n' a' s' o' p' e' k' t' i' v' a' j' o'
p' r' o' k' l' a' m' i' s' t' i' b' o' i' t' i' .

KLIO je glasilo Društva študentov zgodovne SLO-ISHA- Ljubljana. Izdaja se štirikrat letno. Urednik: ...

Javn. št. 25135/2005

CHK - Zgodovina

D 7211/5

9831078.7 : 978.81(487.4 : Ljubljana)

43000025130.1

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

008155

Uv

Po dve
ugledal tu
Klo. Da b
tanku, ni
bralke in
nas sem
dovati vse
moje mne
lastne izlo
kritike h
Isha Ljubl

No ob
avtorjem
revije, saj
umogoča
tehničnih
tudi la, ka
nujna, da
inaje, (to
da zadost
le ni tako.
vendar je
Le to, pa
inštitucijam
da vsi res
kreativnih
društva ISH
Odeleku z
Ljubljani za
finančno p
organizacij
tekuhete).

Pa naza
v pisarju, s
vedno, ko
takih je tud
da boste K
vam, da jo
prispevom
zaključim z
bodoče so

Dve leti del
V študij
som prevze
zgodovine
tram, da se
beod o da

Uvodnik

Po dveh letih je ponovno napočil dan, ko je ugledal luč sveta nov jubilejni peti zvezčič revije Klio. Da bi opisoval vse težave pri njegovem nastanku, nima smisla, saj sami dobro veste, drage bralke in velebratje, da so težave le izvor nas samih in naših prizadstvanj. Uvodoma napovedati vsebino člankov je nekakšen nezemel, saj moje mnenje ne more ravno vplivati na vas in vam lastne izkušnje. Želim pa vaše mnenje, potvale in kritike brati na naslovu:

isha_ljubljana@yahoo.com

No, ob tem je primerno, da se zahvalim vsem avtorjem člankov in zlasti tehničnemu uredniku revije, saj nam je to, kar imate danes pred seboj omogočila njegova spretnost pri urejanju tehničnih stvari. Njegova vloga pa je nedvomno tudi ta, katera je v današnjem svetu mobilnosti nujna, da ve, kaj je to računalnik. Za nas zgodovinarje, (to verjetno še burno) so nekateri mnenja, da zadostujeta le list papirja in svinčnik, a vendarle ni tako. V uvodnik najbrž ravno ne spada, a vendarle je potrebno omeniti tudi finančno plat. Le ta, pa je uspešna zgolj ob sodelovanju z institucijami, ki ob rednem študiju, katoruga seveda vsi resno prakticiramo, ponujajo obilo kreativnih občudijskih dejavnosti. V imenu društva ISHA - Ljubljana bi se rad zahvalil Oddelku za Zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani za odlično sodelovanje in pomoč; za finančno pomoč pa tudi ŠOU LJ (študentska organizacija) in ŠSFF (študentski svet filozofske fakultete).

Pa nazaj k pisem člankov. Nismo ravno prvaki v pisanju, a svoje mnenje lahko vsak izraža vedno, ko se mu za to ponudi priložnost. Ena takih je tudi objava v tej reviji. Ker predvidevam, da boste Klio vsaj preleteli, vse tuzadevno pozivam, da jo v bodoče obogatite s svojim cenjenim prispevkom. Sedaj pa naj svoje besedilo eno do zaključim z povabilom na uspešno nadaljno in bodoče sodelovanje.

Dve leti delovanja ISHA-e 2002-2004

V študijskem letu 2002/2003 in 2003/2004 sem prevzel nekakšno vodenje Društva študentov zgodovine Slovenije, ISHA - Ljubljana. Zato smatram, da sem vam dolžan na kratko povedati par besed o delovanju ISHA-e v tem obdobju.

Ostali sem zvest dosodanji praksi pri njenem delovanju. Delno mi je uspelo, delno pa žal ne, če pogledam v prvo leto mojega aktivnega delovanja, bi rekel, da mi je nekaj s pomočjo zvestih uspelo. Organiziral smo strokovno ekskurzijo v Koper, kjer smo si na kratko ogledali samo meslo, mestni muzej... zevili pa smo na stranpot še v Hraslovjo. Seveda pa nismo mogli mimo fakultete, kjer se kaj je naši kolegi, s strnim pogledom v mediteransko okolje. V ta del Slovenije resda nismo prispeli v času polnega poletja, temveč nas je že priganjala novembrska burja, a smo jo preživel in lahko rečem, da udeležencem ni bilo žal tistih dveh ali več »prošernov«. V sporiludanskem času, pa smo se odločili, da ne bo kake zamere in smo se odpravili »nach oben« v Maribor. Tudi tu smo si ogledali mesto in mestni muzej, spremeljal pa so nas vili kolegi s Pedagoške Fakultete v Mariboru, kateri so nam prišli tudi grizljaj v njihovi študentski menzi.

Drugo leto mojega aktivnega delovanja sta prav tako zaznamovali dve strokovni ekskurziji, o katerih pa v tem članku, ne bi trgubjal besed, saj jih je več kot nazorno prikazal kolega Šteht. Vendar pa naj ob tem nmerim še, da kljub enoletnem premoru nismo pozabili na našo dolžnost do krovnne organizacije ISHA. Le ta vsako leto organizira nekaj medletnih seminarjev na teme iz zgodovinskega ali para-zgodovinskega vika. V akademskem letu 2003/2004 smo se 4 nedobudni člani ISHA-Ljubljana odpravili na letno konferenco, katera se je vršila v Puli, gostila pa jo je ISHA-Pula. Konferenca se je vršila med velikonočnim tednom od torika do velikonočne sobote kar je zanjih nekaj let tudi stalna praksa, zato verjamem, da je k majhni udeležbi naših članov prispevali ravno ta razlog. Kaj več vam o njej na tem mestu ne misim pisati, a naj le omenim, da so učeletži takoga »spektakla« niti ni napačno, saj imamo ravno tu priložnost za čozmojna (brezmejna) poznanstva. V maju so nas obiskali tudi kolegi iz univerze v Groningu na Nizozemskem.

Z zadnjimi močmi pa mi je vendarle v začetku novega akademskega leta 2004/2005 uspel še zadnji met, da je pred vami nova ševilka revije Klio.

DRUŠTVO ŠTUDENTOV ZGODOVINE SLOVENIJE ISHA – LJUBLJANA

Aškerčeva 2
1001 Ljubljana

Kaj je ISHA?

ISHA (International Students of History Association) je društvo študentov zgodovine Filozofske fakultete v Ljubljani. Podobna društva imajo tudi druga univerza, z. B. Pariz, pa tudi naša kolegija v Mariboru in na vsej državi ISPA.

Kaj počne ISHA?

Namen društva je vzpodbujati zanimanje med študenti zgodovine za FF, za študej zgodovine in družbo, mednarodne interakcije. V letnih izdajah ISHA vsako leto organizirajo na mednarodni in lokalni arenah vse od študija in vsako leto drugo in ali ponudijo, izmenjujejo strokovnih seminarjev in posredovanje izvajanju in dobro zabavo.

Drustvo organizira Klub in 6a mensa, da imaš kakšen zanimiv obisk, tsem ga postaviš, veselji ga bomo.

Skupaj organiziramo slavnosti in nje te kraje, ter oslavlja znanstvenosti na zgodovinski, kulturni, etno, folklori, zgodovina. Organiziramo dva ekskurziji letni po Sloveniji (in poskušamo odločati strokovni študij za dobro počutje na letni), obiskujemo muzeje, arhive, cerkvene spomenike in izšne, izmenjujejo etnografske, zgodovinske, etnografske in druge zbirke.

Tako kot član ISHA lahko spoznaš veliko kolegov, starišne, nove prijatelje, obliko in dobiš izvirne informacije o študiju, profesijah in izpiti.

Zgodovina!

Gledati te zanima kje smo že esp bili. Obiskati smo slovenske pokrajine tako počitku, študiju, rekreaciji, fitnesu, ...

Ogledamo si vsa mesta Ljubljana, Maribor, Ptuj, Murško soboto, Koper in številne druge kraje. Povsem in jasnje nahajajo številne zgradbe, ki imajo velik pomen na raznih področjih našega znanstva.

Organiziramo se raznih seminarjev mednarodne ISHA po Evropi, Nizozemska, Madžarska, Hongkija, Hrvaška, ...

Informacije pa

Le je tipoprodajamo prijazen študentke in študenti zgodovine. Dobres pa in lahko tudi za ogledno, tiskano na oddelku za zgodovino ali na email:

isha_ljubljana@yahoo.com ali torko_kerubini@yahoo.com

Priakom pozdrav

V Ljubljani, September 2004

ISHA – Ljubljana

»Ra
par

Zaključ
svojega pr
mandata. I
nili?

Grozno n
administr
doda: najva
finančni nač
jska deklar
novembra p
čas finančni
katerega, ko
mogli financ
Prva dva me
naporna, na
sedaj pa im

Ali to kaj
znanstveno
delo?

Zelo. Zlas
delo, na pec
toliko.

Veliko se
jski deklar
študija. Bi l
kako bo bo
deklaracija
študij zgod
Ta proces
začetku, tak

»Razviti zahod bo kanaliziral pamet vzhoda«

Zaključujete prvo leto svojega predstojniškega mandata. Kako bi ga ocenili?

Grozno naporno, samo še »administrativno«. Dostil je dela; najava predavanj, finančni načrt, sedaj pa bolonjska deklaracija. Oktobra in novembra predvsem vzame čas finančni načrt, brez kalografa, kot veste, ne bi mogli financirati ekskurzij. Prva dva meseca sta zelo naporna, malo se malo umiri, sedaj pa imamo spet norijo.

Ali to kaj vpliva na vaše znanstveno in pedagoško delo?

Zelo. Zlasti na znanstveno delo, na pedagoško mi ne toliko.

Veliko se govori o bolonjski deklaraciji in reformi študija. Bi lahko povedali, kako bo bolonjska deklaracija spremenila študij zgodovine?

Ta proces je pri nas šele na začetku, tako da o tem mnenja

niso poenotena niti na fakulteti, sploh pa je še vse začeta v začetni fazi. Kaj bo prinesla? Mislim, da kaj dosti dobrega ne bo prinesla, mogoče kaj na področju mobilnosti študentov. Kakšen je smisel poenotenja študija od Tampereja do Alton in od Lizbone do Varšave? Mislim, da bo razviti zahod kanaliziral pamet vzhoda. Prej gre tu za politični, kot pa za strokovni koncept. Ne da je naš študij briljanten in da ne potrebuje reforme, s tem se strinjam, dvomim pa da je način, ki se ga bo očitno vpeljalo, najboljši. Včasih dobiš občutek, da gre za umetno dviganje izobrazbene ravni, prava vsebina pa ni toliko pomembna, zlasti ker je za uspeh bolonjskega procesa potrebna veliko več denarja. Mi konkretno v tem primeru potrebujemo 5 ali 6 na novo zaposlenih profesorjev in 3 ali 4 predavalnice, če želimo izpolniti izbičnost, ki je eno od temeljnih načel, in s katerim se jaz strinjam. To pomeni, da na predavanjih ni 70 in na

seminarju 30 ljudi, temveč 10, za to pa potrebujemo več ljudi in predavalnic.

Po novem sistemu naj bi novi dodiplomski študij trajal 3 leta. Je možno vsa doseđanja predavanja štirih let izvesti v treh letih?

Mi bomo vztrajali na štiriletnem študiju, ali pa ga bomo razširili na 5 let. Polno je še odprtih vprašanj, o katerih sploh še nismo začeli resno razpravljati. Ostaja vprašanje ali bodo naslednje generacije imele po sistemu 4 + 1 štiri leta predavanja in še diplomsko delo v četrtem letniku, kar pomeni da bo takena diplomska naloga slabša od sedanje, in potem eno leto magistrerja – to seveda ne bo primerljivo z današnjim magistrerjem, isto velja za doktorat. Ne trdim, da sposobni študent ne bi napravil dober doktorat, vendarle pa danes traja doktorat iz zgodovine 6 ali 7 let.

Bo zato prišlo do diferenciacije med magistrerjem po starem in magistrerjem po novem načinu?

Prišlo bo do tega, da se bo vpeljal nekakšen »superdoktorat« ali habilitacijska naloga, da se bo kontingent diplomantov porazdelil procentualno podobno kot danes. Zdi se mi, da gre bolj za spreminjanje imen, vsebina pa se kaj dosti ne bo spremenila. Mogoče pa se motim...

...morda bolonjska deklaracija kaže na to, da se je intelektualni potencial zahoda izčrpal in zato potrebuje nekdanji vzhod, ki je v zaletu?

Možno, čeprav je vzhoda že veliko tudi v ZDA.

Za nov magistrski študij se napoveduje uvedba šolnin, vsaj za 1 leto,...

Šolnine za magistrij tako ali tako obstajajo že danes. Pomembno je, kako se bo po novem vrednotila prva slopnja študija, če bo po novem prva stopnja študija triletna in enakovredna zrajšnji štiriletni, proti čemur je fakulteta že ostro naslupila, potem se lahko uvede šolnine, če pa ne bo, potem tudi šolnin ni možno vpeljati.

Bo nov sistem razvednotil diplomo?

Tudi magistrerij ne bo omogočal bistveno več; v službo na fakultete bodo prihajali mladi ljudje po istih kriterijih kot danes, tukaj tudi doktorat ne bo pomagal kaj bistveno. Sam dvomim v smisel masovne produkcije doktorjev in magistrerov. Potrebno bo reči - novi magistrerji so tisto, kar so po starem diplomanti, kar tudi dejansko po vsebini so. To bo pomenilo razvednotenje diplome, nedvomno.

Vsi tudi vemo, da vlada na fakulteti velika prostorska stiska, bil je tudi protest,... Kakšno pa je vaše mnenje o reševanju te problematike?

Nisem prepričan, da lahko fakulteta sam kaj dosti reši. Kot vem smo na prvem mestu pri načrtih univerze, naša

prelorska stiska je dejansko večja kot pri umetniških akademijah. Če bo rešitev pridobil sosednje stavbe (Aškerčeva 1 op.a.) bi bilo to krasno, kdaj in kako bo to izvedeno pa najbrž ne bo njih dekan sam. Bi pa bila to jasno, idealna rešitev.

Preidimo še malo na druge teme - vemo s katerim časovnim obdobjem se ukvarjate, katera pa je znotraj tega tema, ki vam je najljubša?

Ukvarjam se z materialno kulturo; z zapuščinskimi inventarji, prehrano, načinom bivanja v 16. in 17. stoletju, ..., širše gledano s socialno zgodovino in zgodovino vsakdanjega življenja plemstva.

Politika vas torej ne privlači?

Ne tako zelo. Tudi ko sem bil mlad, so bile populame druge teme. Tudi način politične zgodovine pri nas ni takšen, da bi me pritegnil. Sicer je lahko politika zanimiva, če se osredotočite na mehanizme, strukturo politike, na mentaliteto, poznavo socialnih struktur, političnih mehanizmov in gospodarstva. Poleg tega pa je politika v obdobju, s katerimi se ukvarjam tudi precej komplicirana.

Spremljate tudi slovensko zgodovinske pisje. Kako bi ocenili stanje v njem?

Zelo različno; v splošnem se mi zdi kar v redu, nekaj avtorjev, oziroma del je zelo dobrih, so pa tudi takšni teksti, ki jih sam ne bi podpisal. Marsikaj kar se objavlja ne bi bilo potrebno objaviti, v povprečju pa se mi zdi ravno ustrežno, ni pa to jasno.

vrhunsko zgodovinske pisje v mednarodnem smislu.

So naši diplomanti, ki si ustvarijo znanstveno kariero, v tujini dovolj priznani?

Kolikor nastopamo v tujini, po simpozijih in seminarjih, se mi zdi da nastopamo dovolj suvereno in enakovredno. Pri znanosti je tako; če imate pri nas 11, v Gruziji pa 50 ljudi na oddelku, razlika nedvomno obstaja. Razlika je v infrastrukturi, knjižnicah, dostopnosti gradiva. Tu smo za, na primer avstrijskim zgodovinskim pisjem.

Še malo o manj resnih temah. Sledite tudi občudjakemu dogajanju med študenti? Bi lahko primerjali sedanje študentsko življenje s svojim?

Tožko rečati, bilo je seveda drugače. Vsaka starejša generacija govori, da so oni bolj resno študirali, tako da res tožko rečem.

Znani ste po tem, da držite visok tempo predavanj. Se smatrate za hitrega človeka?

Da hitro govorim? Tempo govorenja je pač odvisen od osebnostnih lastnosti, lahko pa se prilagodim in govorim počasneje, vendar mora pobuda priti iz študentskih vrst. Poizkušam govoriti čim bolj naravno.

Za konec: kako ocenjujete delo Društva študentov zgodovine ISHA?

Veseli me, da obstaja društvo, ki združuje aktivno študente. Tovrstno dejavnost štejem za zelo koristno in me veseli, da so študentje skrivni tudi izvoni predavalnici.

TRET SLOV

Po padcu li režima leta 19 Slovaškem začeli odkrivati več, i labuzirane zg dogodke. Mer vzbudilo veliko brez dvoma tu Slovaške repu 1939 in 1945 glavna vprašar njenim nastan osebnotmi, k pojavljajo na nj Manj pozornost jeno gospodar Slovaške med 1945. Ravno s je zelo pomem stabilne države nost se še zviš državo, mod d njenega obetar součične vojne Slovaškemu je uspelo, vs zvičevali indust rno, po tem let lo obdobje stej uspešen razvoj gospodarstva (jom 1. slovaške valo več dejavn gre za učinke v ture, nato volike boje, toda tudi ularska politika i gospodarstveni Karvaši. Pregio

TRETJI RAJH IN SLOVAŠKO GOSPODARSTVO

Po padcu totalitarnega režima leta 1989, so na Slovaškem začeli postopoma odkrivati voč, do tedaj tahnizirano zgodovinske dugodke. Med temi, ki so vzbudile veliko pozornosti, je brez dvoma tudi obstoj prve Slovaške republike med leti 1938 in 1945. Pogosto so glavna vprašanja povezana z njenim nastankom, razvojem in osebnostmi, ki so se tedaj pojavljale na njenom čelu. Manj pozornosti pa je namenjeno gospodarskim razmeram Slovaške med leti 1938 in 1945. Ravno gospodarstvo pa je zelo pomemben dejavnik stabilne države. Ta pomembnost se še zvišuje, če na državo, med daljšim časom njenega obstanka, vplivajo specifične vojne razmere.

Slovaškemu gospodarstvu je uspelo, vse do leta 1843, zviševati industrijsko proizvodnjo, po tem letu pa se je začelo obdobje stagnacije. Na uspešen razvoj slovaškega gospodarstva je, med obstojem 1. slovaške republike, vplivalo več dejavnikov. V prvi vrsti gre za učinke vojne konjunktura, nato velike nemške investicije, toda tudi dobra gospodarska politika slovaških gospodarstvenikov (P. Zafko, I. Karvaš). Regionalno gibanje

odločilno vplivalo na industrijsko rast, ki je v drugi polovici tridesetih let pripomoglo k usmerjevanju investicijskih tokov v Slovaško. Kot posledica so bila, v letih 1835 - 1936, grajena podjetja, ki so začela po letu 1939 (v mestih Dubnica, Považska Bystrica, obrali Bata in drugi).

PRODOR NEMŠKEGA GOSPODARSTVA V SLOVAŠKO GOSPODARSTVO

Konec tridesetih let 20. stoletja se je, pod vplivom Nemčije, radikalno zamenjalo politično razmerje Evrope. Münchonski sporazum, ki je bil podpisan 29. septembra 1938, je privedel Evropo v globoko krizo. Nenehni nacistični pritiski so pomenili razpad češkoslovaške republike in nastanek Slovaške republike 14. marta 1939. Različne politične mnenjave seveda niso mogle obiti gospodarske usmeritve. Do leta 1938 je večino slovaške industrije obvladoval češki kapital, po nastanku 1. SR pa se je izjemno povečal dolož nemškega kapitala. Izrabilov slovaškega gospodarstva, za nemške namene, so prikratk omenja že v oktobru 1936. V načrtu, ki je bil predložen od H. Rabha, sve-

tovalca nemške manjšine na Slovaškem. Načrt je predvideval združitov Slovaške z Rajhom v 4-letnem obdobju in sočasno postopno prilagajanje političnega in organiziranoga sistema nemškemu. Leta 1939 se je Slovaška odločila, da se bo "predstavljala" kot "izločeno okno" Tretjega rajha. Njihova politika je imela nalogo prepričati sosednje državo o prednosti sudelovanja z Rajhom. Izkaz Slovaško samostojnosti je prikrito vseboval moč nacistov, da obvladujejo slovaško gospodarstvo.

Svoje interese so nacisti predstavili že knulu po nastanku samostojna Slovaške. Pogodba z dne 23. marca 1939, namreč vsebuje tudi tajni protokol, ki je očitno nakazoval nemške zahtove. Protokol sicer govori o podpori pri rasti poljedolske proizvodnje, pridobivanju lesnih surovin, industrijski proizvodnji in prometu, toda vedno v skladu s potrebami Nemčiji. Nacisti so s to pogodbo dobili kontrolo nad glavino slovaških podjetij. K hitremu prevzemanju slovaškega gospodarstva je pripomoglo neposredno spodkopavanje pozicij češkega kapitala. V letih 1939 - 1945 se je očulno spremenil delež češkega in nemškega kapitala

v sodelovanju s slovaškimi. Medtem časom je češki delež kapitala padel iz 84% na 8%. Nemški delež pa zrasel od 0,2% na 62%. V istem času je slovaški kapital zvišal svojo prisotnost iz 15% na 18%. Pri obvladovanju slovaških obratov so v glavnem dominirale Deutsche Bank, Dresdner Bank in koncerni Hermann Göring - Werke in IG Farbenindustrie. Finančne centre so pritekale tudi s pomočjo svojih filijal: Bratislavska trgovina in Union banka. Pri dobivanju pozicij v slovaških obratih so pomagale tudi Creditanstalt Dunaj, Moravska banka, Laenderbank Dunaj, Madžarska VUB v Budimpešti in druge. Omenjene družbe so dokumentirale volitenost mnogih njenih članov pri pridobivanju deležev v slovaških obratih in podjetjih.

K izrazitemu vplivu nacistov na slovaško gospodarstvo je pomagalo tudi ohlikovanje meddržavnih pogodb z Nemčijo, katere so bile za Slovaško večinoma neugodne. Že v juniju 1939 je bila med obema državama podpisan uradni trgovinski sporazum. Le-ta naj bi bil sicer zgrajen na principu enakopravne porabe, toda prvenstveno je šel za glavni interesi Nemčije. Medtem, ko je Slovaška anglašala z znižanjem carin za 143 nemških proizvodov, je na drugi strani zase dobila znižanje samo za majhno število slovaških proizvodov (npr. za ovčji sir, kumare, zobne ščetke in pohištvo). Zelo neugoden je bil tudi tečaj

V Salzburgu se ni samo rokovalo. Hitler in njegovi generali so seznanili slovaškega predsednika Tiso z vojnimi razmerami in načrti za vojno premike po padcu Francije.

slovaško krono in Reichsmarke. Tečaj je bil umetno vzdrževan v razmerju 1:11,62; v resnici pa je bil realni 1:8 in po letu 1942 1:4. Primerjava marke s krono je bila v Sudetih 1:8,33 in v Protektoratu 1:10. Mera samostojnosti slovaškega gospodarstva se je premo sorazmerno zmanjševala s trajanjem 2. svetovne vojne. Priznanjklaj dolžnih mest v Nemčiji je bil resen s pogodbo z dne 8. decembra 1939. Po osnovnem dogovoru o ponujenih dolžnih mest za Slovaško, je vsako leto odhajalo okoli 40.000 delavcev v Tretji rajh. 30. januarja 1940 sta državi sprujali še sporazum o sodelovanju vojne industrije. Na Slovaško vplivala tudi vse večja vojna angažiranost Nemčije in 25 najpomembnejših slovaških podjetij je padlo pod direkten vpliv nacistov. Vojni neuspehi in prehod Nemčije k totalni vojni pokažejo še trdnjšo navezanost Slovaške na Tretji rajh. Jeseni 1943 je prišlo do razširitve pravno močnosti

nemške industrijske komisije nad slovaškim gospodarstvom. Vendar se Hitler še vedno ni hotel dotikati oz. ogrožati suverenost Slovaške države. Do podreditve celotnega slovaškega vojnega gospodarstva, potrebnih nacistov, je prišlo 9. oktobra 1944. Med boji s slovaško uponiško armado je bila sprejeta pogodba o oskrbi nemške vojske, s katero je bila za Nemčijo odprta pot k popolnemu obvladovanju slovaškega gospodarstva.

ZUNANJA TRGOVINA IN KURIRING

Pomembno vlogo v slovaškem gospodarstvu je igrala tudi zunanja trgovina. Paradoksen z razliko s sedanjostjo, ko ima Slovaška problem s pasivno bilanco, se je morala Slovaška upreti nevarnosti brezcarinske predaje produktov v tujino. Večina slovaških produktov si je brez problemov našla mesto na tedaj izpraznjenih evropskih trgih. Ker je zunanja trgovina predstavljala za Slovaško izred-

no pomembno okolje po nastanku zakoni, ki je kontinuirano zakonitost (SR). S državniki so tanku države: sigurno samoranjju zunanje odnosov. Brez Nemci so min Poljsko, ki so Bratislavi s skl ma o trgovini. Na reakcijo Br treba dolgo č po sklenitvi sp svoje nesogla jasno razmisl slovaška zuna orientacije in z skih obratov n premislek o sl pogodbe z Ne

Dne 10. ma podpisana po nem prometi 22. junija 193 trgovinska pog Nemčijo in Slo Dokument je s julija 1939 in j podlago vzajer darskim odno javnost je bila avtomatično p ler ne bi ena s proklic, s polc niri rokomi. O (Nemčija, Prot Generalni Gou tedaj za 1. SR glavni trg oz. partner. V letu stavljala trgovin 80% uvoza in V naslednjih le poslopu upa uporu leta 194

Generali so morali in načrti za

visko komisije gospodarstvom, se vedno ni z omejitvi suverene države. Do drugega kroga gospodarnosti nacistov, je leta 1944. Med pomembnejšimi sprejetimi pogodbenimi vojske, s Nemčijo odprtemu slovaškega

TRGOVINA

o vlogo v gospodarstvu je bila trgovina. Z razliko s sedanjo Slovaška problematično bilanco, se je leta uprli izcarinake prodaja tajno. Večina produktov si je brez plačila mestu na konih evropskih zunanji trgovina. Iz Slovaške izred-

no pomemben dejavnik, je bil takoj po nastanku države sprejet zakon, ki je vseboval pravno kontinuiteto z trgovinskimi zakoni (SR). Slovaški gospodarstveniki so takoj po nastanku države s tujdom obdržali sigurno samostojnost pri nadziranju zunanje trgovinskih odnosov. Brez soglasja z Nemci so minila pogajanja s Poljaki, ki so se končala v Bratislavi s sklenitvijo sporazuma o trgovini 2. maja 1939. Na reakcijo Berlina ni bilo treba dolgo čakati in dva dni po sklenitvi sporazuma so javili svoje nesoglasje. To dejstvo je jasno naznanilo prihodnost slovaške zunanje trgovinske orientacije in zaprtje trgovinskih obratov na tujem in premislek o sklenitvi trgovinske pogodbe z Nemčijo.

Dne 10. maja 1939 je bila podpisana pogodba o cestnem prometu in kmalu zatem, 22. junija 1939 prva redna trgovinska pogodba med Nemčijo in Slovaško. Dokument je stopil v veljavo 1. julija 1939 in je dal pravno podlago vzajemnim gospodarskim odnosom. Njena veljavnost je bila 2 leti in se je avtomatično podaljševala, dokler ne bi ena stran sprejela predloga, s polletnim odpovednim rokom. Ozemlje Rajha (Nemčija, Protektorat, Generalni Guvernement) je tedaj za 1. SR predstavljal glavni trg oz. glavni trgovinski partner. V letu 1939 je predstavljala trgovina z Nemčijo 80% uvoza in izvoza Slovaške. V naslednjih letih je ta delež postopno upadel in po zatrem uporni leta 1944 se ne da več

govoriti o samostojnosti zunanje trgovine. Veliki problem zunanje trgovine z Nemčijo je predstavljala klinični promet. To pomeni, da je bilo vzajemno poračunanje brezgotovinsko, brezdevisno in da je bilo realizirano brez obresti v okviru vzajemnosti s posredništvom več obračunakov. Ključno mesto je bilo pri obračunu tovarov v Rajhsmarko (Warenkonto). Plačevanje dodatkov za nemško vojaško moč je šlo preko provizijskih računov (Interinskonto). Obstajal je tudi poseben račun slovaških dolavcev v Nemčiji (Sonkterkonto Arbeiterlöhnerspamisse) in kapitalni račun (Kapitalkonto) na katerem so se skoncentrirala kritija nemških koncernov. O slabostih kliničnega trgovanja za slovaško gospodarstvo pričča tudi dejstvo, da je dolg Nemčije znašal 7-8 milijard Rajhsmark. Nemčija tega dolga ni nikoli poravnala. Po sprejetju trgovinskega sporazuma z Rajhom je 1. SR vzpostavila trgovinske slike z drugimi državami. Z Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo, Jugoslavijo, kasneje z NDH in SZ. Pomembne gospodarske slike so vedno imeli z Italijo, Turčijo, Švicu. V manjši meri s Švedsko, Finsko, Danako (do nemške okupacije).

VARNOSTNI UKREPI 1. SR

Slovaški gospodarstveniki so se morali uproti povečanemu izvozu v Nemčijo in zato sprejeli ukrepe za podporo uvozu. V ta namen je leta 1940 nastal trgovinski sistem

t.i. sestavljanke. To je pomenilo, da je izvoz v Nemčijo obremenil 19% finančno nekritega proizvoda ali zapovečanega proizvodnega ekvivalenta. Slovaška narodna banka si je prizadevala spremeniti neuravnotežen uvoz in ponudila podporo izvozu 260 milijon krom z 1% obrestno mero. Zelo učinkovit je bil tudi vplačilni rok, pri katerem je moral uvoznik čakati na kritje svojih uvoznih produktov čez 16 tednov. Uvedeni ukrepi so nekoliko pomagali Slovaški in njeni naravnosti za uvozno politiko. Slovaška se je tudi izbranih poskusom uvedbe marke kot drugega plačilnega sredstva. To dejstvo je imelo pozitiven vpliv na slovaško gospodarstvo, po drugi strani pa je omejevala možnosti nakupovanja rezerv na notranjem trgu. Za SR je bila uvozna in brezcarinska trgovina s češkimi deželami oz. Protektoratom zelo pomembna, saj se je tja pretakala velika količina proizvodov. Z namenom zavarovanja lastnega gospodarstva in pridobitve kar največ samostojnosti v gospodarski politiki so bili klinični obračuni narejeni z različnimi tečajni marke in vodila so je tudi dvojna evidenca. Na ta način so zavarovali velike zaloge vojnega materiala, vojnih škornjev za načrtovani upor in navkljub večarju nemškega vpliva so slovaški gospodarstveniki, z uvedenimi ukrepi, uspeli, do okupacije Banske Bystrice, obdržati najmanj delno neodvisnost slovaškega gospodarstva.

Gverilec po naključju

(Paul von Lettow - Vorbeck in boji v Nemški Vzhodni Afriki med 1. svetovno vojno)

Nekaj na prvi pogled čudnega se je dogajalo 2.3.1919 pod Brandenburškimi vrati v Berlinu - v poraženi Nemčiji so pod njimi paradirali nemški povratniki iz Vzhodne Afrike, takrat že izgubljeno nemško kolonije, na sprojem k novi weimarski vladi. Na samem čelu kolone je jezdił (opromijen z klobukom, ki so jih nosili pripadniki Schutztruppen)¹ vojaški poveljnik te nemške kolonije, general (ob izbruhu vojne še podpolkovnik) Paul von Lettow - Vorbeck. Ni naključje da so njega in nemška kolonialiste sprojili v sami vrhuški nove nemške države - Lettow - Vorbeck in njegovi so veljali za simbol nepremagljivosti in sposobnosti, saj jim je maloštevilnim uspelo skozi vso vojno kljubovali mnogo številnejšim antantnim silam, poleg tega je njihova vtrajanje potrjevalo v povojni Nemčiji zelo razširjeno mnenje, da je nemška vojska bila porazena z udarcem v hrbet.² Prav tako je še po 2. svetovni vojni veljalo, da je bil Lettow - Vorbeck mojster gverilske taktike in gverilskoga bojevanja.

Specifične bojevanja v Afriki med 1. svetovno vojno

Zaradi popolnoma drugačnega naravnega okolja, klimo, infrastrukture in sistemov komunikacij je bila vojna v Afriki drugačna od vojne na evropskih bojiščih. Problem je povzročalo dejstvo, da je bilo neposredno pred vojno ravno zaslužno pomirjenih nekaj večjih uporov domorodcev, ki bi lahko izkoristili vojno za ponoven dvig upora, potem ko bi vojaške sile odšle braniti mejo kolonij. Navkljub nenaklonjenosti novačenju domorodcev v vojaške čete je med vojno v vojski služilo okoli 2.000.000 Afričanov; deloma kot vojaki, večji del pa kot delavci, nosači, ... Okoli 200.000 ljudi je med vojno izgubilo življenje v bojnih operacijah.³ Pa vendar večina Afričanov v vojni ni sodelovala kot vojaki, temveč kot nosači. Nosači so bili izredno pomemben segment vojaške operacije v Afriki, kjer glavna težava ni bila premagati sovražnika, temveč doseči ga.⁴ Nosači so bili edino sredstvo za prinos materiala v področjih, ki jih je naseljevala muha ob - ob, ki je

onemogočala uporabo tovornih živali izven območja višav in savan na jugu in v centru Afrike. Zaradi nerazvitega železniškega in cestnega omrežja so nosači nosili glavno bremeno oskrbe čet z vojnim materialom, v vojni pa so se potrebe po nosačih tako povečale, da jih ponekod sploh več ni bilo možno dobiti ali najeti. Zaradi velikih razdalj so največ nosačev potrebovali ravno med operacijami v Nemški Vzhodni Afriki, kamor so na primer britansko zahodnoafriško kolonijo poslale 57.500 nosačev.⁵ Novačenje je le redko bilo prostovoljno, največkrat so se vojaške oblasti obrnile na pogledarja posameznega plemena, ki je določil moža, ki naj bi odšel za nosače. Ponavadi so določili tiste, ki so jih lahko pogrešali, ti pa so bili največkrat ljudje v slabši formi in slabšega zdravja, kar je povzročilo veliko izgube med nosači, kar je lahko chromilo celotno vojaško odpravo. Dejansko so v Afriki vojsko zdecimirale bolj boluzni manj pa boji s sovražnikom, kar je spominjalo še na stare čase vojskovanja. Na lokalno

1. Schutztruppen je nemško besedilo britanskega in francoskega kolonialnega entita. Gre za besedo, ki v nemškem jeziku pomeni pred zastavim nosači in vsejeto nosilci (zato je tudi v nemškem jeziku in ne za poščiške ali). V nemškem Schutztruppen glj. prvi <http://www.kriegsarchiv.de/afrika/afrika.htm> in v nemškem <http://www.kriegsarchiv.de/afrika/afrika.htm>, ki vsebujelet detajlne informacije o lettowovih vojskah.

2. H. C. Swarth: *The First World War Volume 1: The War, Oxford University Press Inc., New York, 2003, str. 409*

3. Swarth: *The First World War*, str. 409

4. Lettow - Vorbeck je poveljnik vojske v Afriki, poveljnik z prostikom oskrbe v Evropi.

5. Swarth: *The First World War*, str. 409

bolezni so imuni dom ki so pred Vojna v Af radikoval ti - skoraj topništva i preprost - bile poti p rehodeni, muha, kje vleči topoi za transpo topa 300 tako prima so posam bili so se i vsom na v domorodo

Mačrti Lett pred vojno

Januarj polkovnik Vorbeck p prestolnici Afrike, in p nad lokalni ki so v mir mož. Ker s dovata že spraševal kolonij, ko v prihoduji mu je bilo, kolonij odl bojiščih, v ludi koloni njihovi mo sovražnih i skih in dru bojišč.⁷ P brčil na net erja koloni Schneeja,

6. Swarth: *The First World War*

7. Paul von Lettow - Vorbeck: *My African Campaigns*

8. Swarth: *The First World War*

9. Swarth: *The First World War*

bolezni so bili seveda bolj imuni domačini kot Evropejci, ki so prednjačili med obojeli. Vojna v Afriki se je od evropske razlikovala še v eni podrobnosti – skoraj popolni odsolnosti topništva na fronti. Razlog je bil preprost – za prevoz topov so bile poti preozke ali teren neprehoden, na območju ce – ce muha, kjer živali niso mogle vleči topov pa so potrebovali za transport enega poljskega topa 300 nosačev, ki jih je že tako primanjkovalo.⁶ Kjer pa so posamezne topove uporabljali so se imeli velik vpliv, predvsem na vojske iz vrst domorodcev.

Načrti Lettow - Vorbecka pred vojno

Januarja 1914 je podpokovnik Paul von Lettow - Vorbeck pristal v Daressalamu, prestolnici Nemške Vzhodne Afrike, in prevzel poveljstvo nad lokalnimi Schutztruppen, ki so v miru štejele okoli 2000 moč. Ker se je vojna napovedovala že dlje časa, se je spraševal o vlogi nemških kolonij, kol stranskega bojišča v prihodnji veliki vojni. Jasno mu je bilo, da se bo usoda kolonij odločila na evropskih bojiščih, vendar pa bi morale tudi kolonije dati vse kar je v njihovi moči, da bi zadržali del sovražnih sil stran od evropskih in drugih, bolj pomembnih bojišč.⁷ Pri teh načrtih pa je trčil na neodobranje guvernerja kolonije, dr. Heinricha Schneeja, ki je zelel ohraniti

Schutztruppen raztresene po garniziranih celotni koloniji, da bi vzdrževale red, za razliko od načrta Lettow - Vorbecka, da bi se v primeru vojne vse sile združile na severu (pri Kilimandžarut) in vdrle v Britansko Vzhodno Afriko (Kenijo) in s tem vezale nase britanske vojaške sile, ki so bile stacionirane tam.⁸ V tem načrtu pa vidimo vse potazu evropskega načina vojskovanja, ne pa gverilkega, saj bi po tem načrtu Schutztruppen nase vozale sovražnikove sile, delovale bi ofenzivno, ni pa govora o umiku v notranjost in gverilski taktiki. Oceno von Lettow - Vorbeck pred vojno ni bil gverilsko podkovan.

Je bil res gverilec?

Mit o Lettow - Vorbecku kot gverilcu se sestavi iz več sogovornikov, od katerih so nekateri plod nemških publicističnih analiz po vojni, nekaj pa so k njemu prepievali tudi njegovi takratni nasprotniki. Glavino borbe proti njemu so vodile burske čete iz Južno Afrike, ki so njegovo taktiko v boju z njimi primerjali s svojo taktiko v bojih proti Angležem. Ker so se sedaj znašli v zamenjani vlogi (Buri so sedaj močnejši nasprotnik, ki se mu iznika številčno precej manjša nemška gmezija), so z veseljem sprejeli razlago, da je njihova taktika iz burske vojne vplivala na Lettow - Vorbecka. Vendar je potrebno biti pozoren pri takšnih skenjanjih

na nekaj kontradikcij.

1. Gverila je navedno orožje šibkega, ki se skuša izogniti spopadu in je v gverilo dejansko prisiljen zaradi številčnosti nasprotnika. Nemški guverner dr. Schnee so je zavzemal za nevtralnost, da bi prizanesel koloniji v vojno. Na pa tudi "gverilec" von Lettow - Vorbeck. Poveljnik Schutztruppen se je držal svojega prvotnega načrta in izrecno odklanjal nevtralnost. Ocenil je da ima sicer maloštevilno vojsko, a za njo stoji relativno lejalno prebivalstvo (kar se je pokazalo v nadaljevanju vojne za točno), zato je naloga loh maloštevilnih sil napasti sovražnika in vozati njegove sile nase, kjerkoli je to močno. Angliji naj bi celo ustrezalo, da bi razglasili nevtralnost, saj bi s tem lahko svoje sile iz Kenije premestila na pomembnejša bojišča od Vzhodne Afrike.⁹ Lettow - Vorbeck je torej hotel udariti prvi in ni predvidel umika v notranjost in izgubnje spopadom.

2. Lettow - Vorbeck je dejansko branil ozemlje kolonije le do novembra 1917, naka je začel z spretnim manevriranjem po Mozambiku in Rodeziji in s tem uhranjati svoje sile v delovanju, čeprav izven svoje kolonije. Dožino njegovaga upiranja so podaljšale akcije proti drugim nemškim kolonijam (Kamerun, Nemška jugozahodna Afrika), ki so onemogočile koncentracijo večjih sil proti Nemški Vzhodni

6. Strachan: *The First World War*, str. 638

7. P. von Lettow - Vorbeck: *Mein Erleben in Ostafrika*, Verlag von G. Reimer, Leipzig (1920), str. 3

8. P. von Lettow - Vorbeck: *Mein Leben*, Koehler Verlag, Leipzig, str. 219

9. Strachan: *The First World War*, str. 639

10. P. von Lettow - Vorbeck: *Mein Erleben in Ostafrika*, str. 27

6. Afriki. Zaradi tega je upravičeno reči, da bi v primeru, da bi si antantne sile za prvo akcijo izbrale Vzhodno Afriko, bil mož na konju na paradi v Berlinu 1919 major Zimmermann (poveljnik nemških kolonijalnih čet v Kamerunu) in ne Lettow - Vorbeck.¹¹ O Lettow Vorbecku kot pravem gverilcu lahko govorimo šele od novembra 1917, ko nemške Schutztruppen zapustijo kolonijo in zares delujejo gverilsko na ozemlju sosednjih kolonij v pričakovanju, da bo vojna odločena v Evropi.

3. Potek vojaških operacij do novembra 1917 ni podoben gverilskom načinu vojskovanja. Vsa dva dogodka kažeta na popolnoma klasično bojevanje v Vzhodni Afriki. Prvi tak dogodek je izkrcanje britanskega ekspedicijskega korpusa pri Tangi, novembra 1914. Vkolikor bi Lettow - Vorbeck izbral gverilsko taktiko odpora, bi bila obramba pripraviščna na obvladavo desantov 10.000 sovražnikovih vojakov nesmiselno trošenje moči. Poleg tega je guverner Schnee zahteval, da se Tanga izloči iz operacijskega področja Schutztruppen in da se izogne bojem na tem območju.¹² Kljub temu, da naj bi Tanga veljala za odprto mesto je Lettow - Vorbeck poslal nad izkrcujoča četa

poleg čete iz neposredne bližine še dve četi z vojniki iz Evrope, da bi preprečili padec Tangi.¹³ Dve četi Evropejcev strojnika von Princes sta skupaj z onotami domačinov (znanih kot Askari) napadli dvajsetkrat močnejšega nasprotnika (!) in ga pregnale iz mesta. Lettow - Vorbeck je v poročilu zapisal: "Iz izjav ujetnikov in iz angleških uradnih zapiskov, ki smo jih našli, smo razbrali, da so naše čete, ki so štele skupaj 1000 mož, porazile angleško - indijski ekspedicijski korpus, ki je štel 8000 mož..."¹⁴ Zmagi je pripisal velik pomen tudi za muralo vojakov in zaupanje v oficirje, ki so jo po zmagi precej povišalo.¹⁵ Drugi dogodek, ki demantira gverilsko naravnost nemških kolonialnih enot v začetku vojne, je bilo zavzetje trdnjave Taveta pod Kilimandžarom, ki je v kasnejši vojni odigrala pomembno vlogo.

4. Edine prave gverilske akcije v prvih letih vojne v Vzhodni Afriki so se dogajale na območju Kilimandžara, kjer se je odvijala Lt. Kleinkrieg, kot jo imenuje Lettow - Vorbeck. Po zavzetju Tavete avgusta 1914 so začele nemške patrulje z prvimi akcijami proti britanski Ugandski železnici in si nabirale prepotrebne izkušnje, za kasnejšo zelo uspešne akcije poškodovanja pomemb-

ne železniške proge in oskrbovalne poti za britanske čete.¹⁶ V času ko po izkrcanju pri Tangi ni bilo večjih operacij na severni fronti so Nemci vsu pozornost posvetili akcijam patrulj. Te so bile sestavljene iz 3 do 10 Evropejcev in Askarov in so vznemirjale sovražnika na obmejnem območju. Še manjše so bile skupine, ki so uničevale železniške trole - eden ali dva Evropejca, do štirje Askari.

Prava gverilska vojna

Prava gverilska vojna se je razplamtela šele z zavzetjem večjega dela kolonije s strani antantnih čet in umikom Schutztruppen na skrajni jug kolonije, ob meji z Mozambikom. Sredi oktobra 1917 sta padli zadnji večji naselji na jugu kolonije, Kilwa in Lindi. Navkljub novdružnom položaju se je Lettow - Vorbeck odločil da "lahko in mora nadaljevati z bojem."¹⁷ Ocenil je da je nadaljni odpor možen le ob umiku na prostor Portugalske Vzhodne Afrike (Mozambik), kamor se je umaknil z dovolimi četami. Šelo s pohodom na portugalski teritorij se je Lettow - Vorbeck prelevil v gverilskega povojnika, vendar prej po sili razmer kot po lastni odločitvi. Zaradi skromnih zalog, zmanjšanega števila čet, se je moral začeti izogibati večjim

11. Strachan: *The First World War*, str. 637

12. *Verdienen nach der Urkunde für Schutztruppen*, K. u. K. in Kamerun, 2. Auflage, in: *Spezialausgabe Kamerun (Schutztruppen)*, Gera, 1918, str. 17

13. *Der Lettow - Vorbeck*, *Blätter*, str. 150

14. *Report of the Force*, in: *Lettow - Vorbeck's Campaign in German East Africa*, *New York*, *Macmillan*, First Edition, 1919, str. 125

15. *Der Lettow - Vorbeck*, *Blätter*, *Führertruppen*, str. 17

16. *Der Lettow - Vorbeck*, *Blätter*, *Einheitsgruppen*, str. 25 - 26

17. *Der Lettow - Vorbeck*, *Blätter*, *Führertruppen*, str. 104

soopadom nahranili sivi četami pot zalog do d štavelo čet j omogočalo pri akcijah, sedaj ohran kot simbol oblasti, kar vani nemš dalo legitim vrnitvi kolon velik grube pomankari niso imeli s belopolni vo času zbolel ni za boj, s na območju pojavlja ma njih pripetlje (med drugi Britance in Namakura, cel teden o zalog zaple Lettow - Vo Rodezijo in dijske sile, nihče pričr je v bližini k sporočilo g Deventerja, podpisano kot zadnji n vojni, pred

Sklep

Lahko bi Lettow - Vor gverilec po spomineki z so bili njoge usmerjeni, z nase lokalni

18. Strachan: *The*

19. *Verdienen nach*

20. *Der Lettow*

21. *Der Lettow*

ke proge in oskrbo
a britanske čete.¹⁵
no okončanju pri
vojskih operacij na
si so Nemci vsa
svetili akcijam
bile sestavljeno iz
probcov in Askarov
nasale sovražnika na
pomocju. Še
bile skupine, ki so
pionirske tije -
Evropujca, do

ška vojna
enitska vojna se je
a šele z zavzetjem
la kolonije s strani
čot in vrnikom
open na skrajni jug
o meji z
om. Sredi oktobra
sadi zadnji večji
lugu kolonijo, Kilwa
svkljub nevzdržnom
e je Lettow -
ločili da "lahko in
evati z bojom."¹⁷
na je nadaljni odpor
ob umiku na prostor
ke Vzhodne Afrike
ki, kamor se je
devetimi četami.
podom na portugalsko
so je Lettow -
relevis v gverilskoga
vendar prej pu sili
pu lastni odločitvi.
omnih zalog,
ega stavila čot, se je
en izgubati večjim

15. G. H. G. (1914) v. 10. 11. 1914.

16. H. G. (1914) v. 10. 11. 1914.

spopadom. Boril se je, da bi
nahrnil svojo četo, in je s
četami potoval od enega vira
zalog do drugega, zmanjšano
število čel pa mu je sedaj
omogočalo večjo mobilnost
pri akcijah.¹⁵ Ključna je bilo
sedaj ohraniti Schutztruppen
kot simbol nemške kolonialne
oblasti, kar bi po (pričako-
vani) nemški zmagi v Evropi
dalo legitimost zahtevi po
vratni kolonije.¹⁶ Posobna
volik problem je predstavljalo
pomanjkanje kinina. Ker ga
niso imeli so neodporni
belopolti vojaki v kratkem
času zboleli in bili nesposob-
ni za boj, saj so se nahajali
na območju, kjer so redno
pojavlja malarija.¹⁷ Po števil-
nih pripetljajih v Mozambiku
(med drugim so premagali
Britance in Portugalce pri reki
Namakura, nakar so izgubili
cel tehen ob "pospravljanju"
zalog zaplenjenega žganja) je
Lettow - Vorbeck prodir v
Rodeziju in razbil lokalno poli-
cijske sile, saj ga tam ni
nihče pričakoval. 13.11.1918
je v bližini Kasame prejel
sposročilo generala vart
Doverterja, da je bilo v Evropi
podoisano premirje, nakar je,
kot zadnji nemški poveljnik v
vojni, predal orožje.

Sklep

Lahko bi rekli, da je bil
Lettow - Vorbeck nekakšen
gverilec po sili razmer. Njegovi
spominski zapiski kažejo, da
so bili njegovi načrti očitno
usmerjeni, z ciljem, da se vože
nase lokalne sile, ki zato ne bi

mogle oditi na druga oblišča.
Javnost je v njem videla vzor
nemške vstrajnosti in disci-
plina, potrditev
nepremagljivosti nemške
armade, ki so jo porazili politi-
ki, ne na fronti. Če pa se
sprašujemo o dejanskem gveril-
skem bojevanju tega
pruskega plemiča moramo
ugotoviti, da se da kot gveril-
sko opredeliti le zadnje
obdobje bojev, ko je že prošel

z četami na tuje ozemlje in je
bolj kot ne mislil bolj na
preživetje svoje bojne skupine
kot pa na kakšno očitno
delovanje. Dojstvo pa je, da je
bil izredno sposoben in izna-
jdljiv vojak, ki je uspel ohraniti
svojo vojsko aktivno skozi vsa
vojna leta, njegove sposob-
nosti pa so hvalili tudi njegovi
nasprotniki. Dober vojak pa
naj bi bil tisti, ki si prisluži
spušovanje na obeh straneh

15. G. H. G. (1914) v. 10. 11. 1914.

16. Po besedih nemške vojske (Schutztruppen) iz Kasama v Mozambiku v spominski zapiski vojske (Schutztruppen) iz Kasama v Mozambiku, 13.11.1918.

17. H. G. (1914) v. 10. 11. 1914.

18. H. G. (1914) v. 10. 11. 1914.

NACIONALIZEM IN ŠPORT

Članek je nemogoče pobegniti pred Globalizacijo. Uporabeno sem jo napisal z voljnim G. Vse, kar je naš svet in mi v njem, smo se združili rešili odvisnosti od lokalnih virov. Gospa Socializma o Slovanih v evropski so v dobrem desetletnem kapitalističnem okolju postala zaveza zgodovinarjev in ne več ekonomistov. Poleg tega so tudi naši bližje znane življenjskih potrebahin tobaka, pomlani stroji – Gorence in Murat, znamenite univerzalne znamke Made in ... (koda) poljubno azijske države). Ni kaj, zadovo so postale svetovne za vse nas. Pa ne samo ekonomske. Danes ni civiliziranega človeka na svetu, ki ne bi vedel za besedo demokracija ali pa za človekove pravice. Iz svoje majhnosti se Slovenija »spila« volno v 5000 km oddaljeni državi. Nič več nisimo »rdci« in »modri« - zdaj smo vsi skupaj, oziroma smo civilizirani svet proti barbarstvu. Slednjega pa tudi ne moremo pustiti na miru, kajti nočemo da se nam zgodi tako kot se je Rimskemu cesarstvu. In spet se Slovenija »špila« volno – tukaj. Zaradi globalizacije vedo za nas tudi države, kjer povprečno mesto ima tako prebivalcev kot pri naše državi. Verjeli pa jo je pomembno, da nas prepoznajo. Ko gredo kje na svetu ama, bi npr. Troglav moraz vzbudili v zavest drugih ljudi inna Slovenija. Globalizacija torej prinaša blagovno sveto in tudi svet v Slovenijo. Slovoda je prepoznavnost naše države

odvisna od preteklosti. V karri smo si državo izbrali. Vskriko od nas vzbujeno za slovenski nacionalni preporod v 19. stoletju. Ko je ideja Slovenije dobila prvo zametko državnost. Nacionalizem izpred dvesto let je poleg naše države razvil državnost tudi pri veliko drugih narodih. Pa ne samo v Evropi. Z zamudno zgodbo na naš čast so ga za izbratov lastnaga mesta pod svetovnim soncem uporabljali tudi na drugih kontinentih (Afrika, Azija). Številčno so je število držav v zadnjih 100-150 letih podvojilo. Imamo torej dve največji nazorotni poziciji: medtem ko danes globalizacija povezuje in izenačuje, pa nacionalizem so naprej deli Zemljo po starem teritorialnem principu. Toda ostaja ključna razlika med nacionalizmom 19. stoletja in današnjim (20. stoletje). »Starejši« nacionalizem je nas tajal skupaj z razvojem zapadnoga kapitalizma. Po Gellnerju je tesno povezava med uvajanjem kapitalistične proizvodnje in razvojem narodne zavesti omogočila nastanek mnogih držav v Evropi, ki so pred 19. stoletjem lahko samo sanjale o lastni politični enoti. Posledni dokaz za Gellnerjevo teorijo je tudi Slovenija. Tudi poglombo, kje je bila ključna točka razvoja narodne zavesti. Pri Slovenci in tudi pri drugih narodih je bil razvoj jezika kot povezujočega sredstva neizpodbiten temelj za razvoj narodne zavesti. Pamen dokazilo je ravno to. V politični razupljenosti in ekonoms-

ki zapetosti je edino državnost lahko odlovala nezavestno. Razvoj kapitalizma je omogočil, da se je ta državnost popularizirala v tisku. Knjige in časopisi – to so bili temelji razvoja apolitične narodne zavesti. Z revolucijo 1848 in pozneje s tabori so jo ta zavest spopolnili. V 20. stoletju jo bil razvoj drugačen. Kapitalizem je zajel ves svet (tudi nekaptalistični del je bil odvisen od njega) in omogočil mnogim bodbin: nacionalnim državam hitrejši razvoj narodne zavesti. K temu je potrebno dodati tudi razpad kolonialnega sistema in že dobriro vrsta novih nacionalnih držav. Ob prehodu v 21. stoletje so je situacija še enkrat spremenila. To je praj nastanek nekaterih držav vodila revolucija (npr. Vietnam), je s propadom zapadnih ideologij za temelj državnosti ostala samo nacionalna zavest. Leta pa je v svojem načinu razširjanja doživela močne spremembe. Pazabimo na knjigo in tisk – danes vladata televizija in radio. Tudi sodnja ne igra več tako močne povezujoče vloge, ki jo je v 19. stoletju igrala knjizavnost. Za televizijo se danes pravi, da je center komercializacije in globalizacije. Kar je res. Na dva državna kanala preko od naš najmanj dvakrat do trikrat več »modrih« ljudi ali komercialnih ljudi slov. Urinod v civiliziranem svetu ni velika skupina – mnogoše je v državi, danos popolamo imenovanega Troglav sveto. Za radu na itečvalja, da ne

more uspeš
glasbo. To
film, pripo
ise in dane
ali b. znake
firma, uvo
nanes se o
17. letnih?
mediji glob
omogoči r
populárnos
stvo v nou
športu šev
tuzis, onos
ce ne za ka
človekta. I
naslopede r
Gorenje ali
reprezentar
držav. Mno
zaros povc
daleč, da s
slbu razjle
neji drugo
hove državi
idsani post
ideje. Njag
prepoznat
simbolov je
mnogim, da
druga. Tudi
se lahko s l
znakov vsi
mnogim vs
napravi, na
pristnočki
posebnosti
države. »K
Sloven« o-
pa večina l
za pristne s
kot »Hrošer
narod. Tudi
nas med u
nacionalist
nosu na š
Npr. na ma
Angljo in F
natomak i
razvoju r
Hasting 10
no seri lse
uplodost.

more uspehi, da ne vidim glasbe. Torej glasba, buleke (tudi sumpatkički in omručki) – vse to čudno, uči mlajši dva ali tri znaka. Mado in x, simad jime, uozuki. Kje se torej Unes še ohrani nacionalistični duh? V športu. Ruino medij, globalizacija so mu omogočili napredje možno (populam ost). Športno priate stiva v nogometu, svetovnih sportu številka 1, pu razširjenost, je gledala tretina če ne že kar polovica Slovencev. Na tem pa niso nastopale reprezentance Goronja ali Adidasa, ampak reprezentance nacionalnih držav. Mnogokrat je nacionalni zanos odvedel ljudi tako daleč, da so nastop na prvenstvih razglasili za najpomembnejši dogodek od nastanka njihove države. Šport je postal idealni posrednik nacionalne ideje. Njegova sposobnost prepoznavnosti evropskih simbolov je omogočila mnogim, da spoznajo mnoge druge. Tudi majhne države so se lahko s kombinacijo burj in znakov vpletle v spornih mnogim ljudem. Filma in napeti, način navijanja in razni pripomočki – vse to zdaj misli posebnost posamezne države. »Kdo ne sirače, ni Slovenec« in megubani Triglav bo vedno ljudi prej spoznala za prave slovenske simbole kot Pršerna in državno himno. Tudi politična tekmovalnost med državami in izražanje nacionalističnih idej se je preneslo na športno področje. Npr. na nogometni tekm med Anglijo in Francijo, »večrimske hvalosnice« navijači Anglije razvijajo napis »Remember Masling 1066«. Nacionalizem po glori jasni nastopi izkveva preteklost v športu pa najde

podrečnika za svoje novo vžije zgodovino. Pa stvarni, da so travejši misl hčali, ko so držali ta napis.

Kaj to omajni za zgodovinarja? Najbo suomenon per spekulo. Športni nacionalizem mogoče ni do globljega zgodovinskega dogajanja, kot so to ekonomski, družbeni in politični tokovi. Težko bi spokulirali o povezavi med spremembo svetovnega gospodarstva in športnih dogodkih. Toda pogosto so takavi dogodki lahko zunanje manifestacije notranjih sprememb, to kot primer navedem nogometno tekmo med Crveno zvezdo in Dinamom leta 1991. Navijaškimi izpadi in spopadi s policijo so bili znamenje korenitih sprememb v nacionalnem občutju hrvaškega naroda. Hrvaško je zajel prebujeni nacionalizem. Nogomet kot najbolj popularni šport je tedaj služil kot prvovrstna reklama za Tuđmana in njegovo stranko. Za zgodovino pisje bi bil groh, če bi to telno spregledali kot pomemben dogodek v nastanku hrvaške države. Seveda se je potrebno zavedati, da vsi športi nimajo enakih tendenc po izražanju nacionalističnih idej. Nogomet je še najbolj nacionalno agresiven, močtem ko je zelo malo verojno, da ni Amerika napadla Kitajsko zaradi poraza v namiznem tenisu, vendar že sama uporaba fraze »nacionalni šport«, no gledu na svoje populistično naravnost, izraža nivo občutja nacionalnega občutja. Če zgodovino pisje ne vzame tega v obzir, mora da spregleda pomembne družbene tokove. Sulfur, da bo naše vso svetovno dopozorjanje se bolj okretno odzvonstja krajšile

nacionalizma. Naša združena Evropa lahko trenutno pronaša skupno prepudarsko in družbeno linijo, jo malo težje že politiko, za najbolj reprezentativno kolektivne športne ga bo zelo težko, da bi postali evropski – v smislu skupnega zastopstva. Individualni šport, so užje prilagodljivi »evropskoeti« in globalizaciji, kajti takeri tekmovalci sodelujejo v športu, v katerih se rekreirajo ali amatersko ne udeležujejo veliko ljudi. Plavanje ali plavanje no morata biti najbolj razširjena športa zaradi enostavnih geografskih razmer. Še tudi izjemno kolektivni športi imajo pridnoet težko-geografske razširjenosti in družbenega občutka skupnosti. Ljudem su je lažje prisoteveti s skupnico izbranih, še posebej če si vsak izbere svojega idola, kot s samonim herojem, ki lahko prej kot skupina razpade. Vsi skupaj, je moto nacionalizma.

Za konec še tole: Nacionalizem se v gospodarsko in tudi družbeno poenotenem svetu ohranja samo še v idejah o narodu in državnosti. Slednje pa tudi vse bolj odraža ulima meddržavnega povezovanja na različnih ravneh. Občutje pripadnosti majhni skupnosti, ki je veča nacionalna ideja, so torej natanko preteklosti in ne pripadajo v modoni, globlji svet. Toda ravno s sredstvi modonemu povezovanja tu omejenost prireajo v pluralizem, skupke omejenosti. Na tej ravni so vse omejenosti izenacane, ovek ju z mlitovni potnoco v ravni svetli v svetu, jo v ogromni skupnosti, onakih, in jo tudi osebnost, prepoznaven – v spredim.

Osamosvojitve in vzpostavitev stikov z Italijo

Tako kot druge članice mednarodne skupnosti tudi uradna Italija ni do zadnjega trenutka sprejela stališča, kako naj se obnaša ob naši osamosvojitvi, saj je igrala na karto ohranjanja Jugoslavije. Zato tudi ni imela pripravljene nobene strategije do osamosvojitve Slovenije oziroma razpada dotodanje skupne države.

Ko je Slovenija 25. junija 1991 razglasila neodvisnost in jo je JA napadla, je italijanska javnost zlasti v Furlaniji-Julijski krajini obsodila vojaški poseg in nas moralno podprla. Tudi uradna Italija je bila kritična do vojaškega posega v Sloveniji. 28. 6. 1991 je Svet ministrov Evropske skupnosti na sestanku v Luksemburgu izrazil zaskrbljenost zaradi dogajanja v Jugoslaviji in obsodil uporabo sile v Sloveniji. Zavzel se je za dogovor med republikami. V Beograd je poslal L. L. Trojko (sestavljali so jo zunanji ministri Italije, ki je v preteklem poletju predsedovala ES, Luksemburga kot trenutno predsedujočega in Nizozemske kot predsedujoče države v naslednjih šestih mesecih), da bi posredovala in sprostovala prenehanje vojaških spopadov ter dala pobudo za

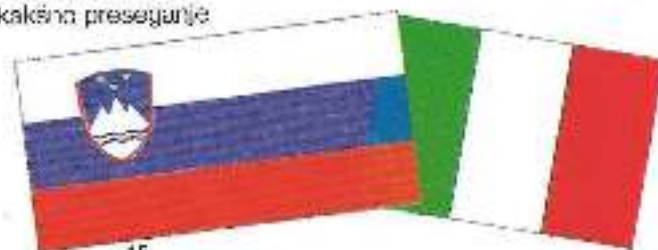
pogajanje o mirni rešitvi.

Po končani osamosvojitveni vojni smo z Italijo želeli čim prej normalizirati odnose in zagotoviti nadaljevanje vseh oblik medsebojnega sodelovanja. Hkrati smo jo poskušali pridobiti, da bi nas čim prej priznala. S predstavniki italijanske vlade smo se po podpisu in ratifikaciji Brinske deklaracije prvič uradno srečali v Anconi 13. julija 1991 na zasedanju t. l. Jadranske pobude. Italija takrat še ni imela izdelane strategije do osamosvojenih republik in se je zavzemala za ohranitev enotne Jugoslavije, čeprav je ta dejansko že razpadla.

2. septembra 1991 pa je zunanji minister De Michelis poročal pred zunanjepolitično komisijo Fostanske zbornice o razmerah v Jugoslaviji. V svojem govoru je med drugim poudaril nujnost, da se bo z nami in z Hrvaško treba dogovoriti o zaščiti njihove manjšine v Sloveniji in na Hrvaškem. Napovedal je, da se je treba tudi pripraviti na nekakšno preseganje

Osinskih sporazumov.

Pojasnil je, da pod izraz »prok Osima« razumno »nujnost pregleda tega sporazuma, ne da bi postavili pod vprašaj tisto, kar je pomembno za ureditev zgodovinskih računov. Z drugimi besedami ne obstajajo... nikakršne ozemeljske zahteve... Ni nobenega namena, da bi ponovno odprli ozemeljske spore z recipročnimi kompenzacijami.«. Dejansko je na tej seji De Michelis zaključil štiri stalnice italijanske politike do Slovenije, ki so jim sledile vse poznejše italijanske vlade do Prodija: 1. zaščita in skrb za italijansko manjšino; 2. vrnitev optantskega premoženja; 3. pogajanja o »prek Osima«; 4. Italija priznava meje za dokončno in nima nobenih ozemeljskih zahtev. Obrisi poznejših italijanskih zahtev glede nepremičnin ezulov so bili na italijanski strani torej že v zgodnji jeseni 1991 jasno načrtani, čeprav v dvnetranskarskih stikih z nami njihovi uradni predstavniki, pa

tudi drugi politiki tematika še niso m...

Slovenija pa je po osamosvojitvi v z italijansko stranjo izirala vprašanje za slovenske manjšine poudarjala nujnost položaja. V začetku bra je presenetljivi p republike Cossiga sporocilom, da bi novembra 1991 že Gorici srečati s pri nikom Predsedstva Kučanom in pred vlado Peterietom. neuradon, je bil ta po sebi politično i oemembari. Coss prvi šef neke člar Evropsko skupno razglasitvi neodvis obiskal Slovenijo, nato na Svetu zun istrov Evropske si decembra 1991: da bo sama še priznala Slovenijo Velika Britanija in menili, da še ni č da je treba počak in na trenutke mi so ministri sprej ga je pripravil De podprti pa Volika Danska. Po njom lca Evropske sku nanje odkložile za mesec, to je 15 1992, s tem da i priznala vse in ti liste, ki to želijo, lagali Francija in 21. decer Michelis pripoto Ljubljano, da bi januarjem sestai Italije, Slovenije

tudi drugi politiki te problematike še niso načerjali.

Slovenija pa je tudi takoj po osamcevojitvi v razgovorih z italijansko stranjo aktualizirala vraščanje zaščito slovenske manjšine in poudarjala nujnost ureditve položaja. V začetku novembra je presenetil predsednik republike Cossiga s sporočilom, da bi se 4. novembra 1991 želel v Novi Gorici srečati s predsednikom Predsedstva RS Kučanom in predsednikom vlade Peterleom, čeprav nouraden, je bil ta obisk sam po sebi politično izredno pomemben. Cossiga je bil prvi šef neke članice Evropske skupnosti, ki je po razglasitvi neodvisnosti obiskal Slovenijo. Nemčija je nato na Svetu zunanjih ministrov Evropske skupnosti decembra 1991 sporočila, da bo sama še pred božičem priznala Slovenijo in Hrvaško. Velika Britanija in Francija sta menili, da še ni čas za to in da je treba počakati. Po dolgi in na trenutke mučni razpravi so ministri sprejeli predlog, ki ga je pripravil De Michelis, podprli pa Velika Britanija in Danska. Po njem naj bi članice Evropske skupnosti priznanje odložile za dober mesec, to je 15. januarja 1992, s tem da nas bi takrat priznale vse in ne le samo tiste, ki to želijo, kot sta predlagali Francija in Španija.

21. decembra je De Michelis pripotoval v Ljubljano, da bi se pred 15. januarjem sestale delegacije Italije, Slovenije in Hrvaške in

se dogovorile o zaščiti italijanske manjšine v novih okoliščinah. Na podlagi ljubljanskega dogovora obeh zunanjih ministrov so se 9. in 10. januarja 1992 v Zagrebu sestale delegacije ministrov za zunanje zadeve Slovenije, Hrvaške in Italije. Pred tem je 8. januarja 1992 otna delegacija Slovencev v Italiji sprejela Spomenico, v kateri je zahtevala poseben sporazum med Italijo in Slovenijo o položaju slovenske manjšine. V Zagrebu je bil najprej trojni sestanek o ureditvi varstva za italijansko manjšino. Dogovorili so se, da bodo o položaju in zaščiti italijanske manjšine podpisali poseben tristranski memorandum. Italijanska delegacija je dala vedeti, da je sprejetje tega dokumenta pogoj za njihovo priznanje Slovenije in Hrvaške. Po celodnevni pogajanjih je bilo oblikovano besedilo, po katerom se «tri vlade obvezujejo, da bodo za zaščito italijanske manjšine v dveh državah čim prej sklenile dvostranske sporazume med Italijo in Hrvaško, Italijo in Slovenijo ter Hrvaško in Slovenijo, ki bodo temeljili na ustreznih mednarodnih sporazumih in na obveznostih KVSE (Konferenca o varosti in sodelovanju v Evropi). Po parafriranju tristranskega memoranduma sta slovenska in italijanska

delegacija začeli oblikovati besedilo dvostranskega protokola o položaju in varstvu slovenske manjšine v Italiji. Italijanska stran se je najprej upirala takšnemu dogovoru, češ da ni potreben, saj se za slovensko manjšino v Italiji z razpadom Jugoslavije ni nič spremenilo, medtem ko je italijanska manjšina v Istri, ki je zgodovinsko vodno živula skupaj, zdaj razbita in razdeljena med dve državi, kar jo je zelo oslabilo. Italijanskim predstavnikom ni bilo prav nič nerodno, ker slovenska manjšina 45 let po koncu druge svetovne vojne in 42 let po sprejetju Deklaracije o človekovih pravicah še ni imela urojenega statusa in zaščite, čeprav ji italijanska vlada že od leta 1978 obljublja globalni zaščitni zakon. Po utrudljivih pogajanjih je italijanska delegacija le sprejela, da se nenulek dvostranskega sporazuma razširi s preambulo, ki našteva najpomembnejše mednarodne dokumente o varstvu manjšin, potrjuje avtohtonost slovenske manjšine in ugotavlja, da za njeno varstvo že obstajajo nekateri mednarodne obveznosti. Po vrnitvi delegacije iz Zagreba je bilo v našem zunanjem ministristvu besedilo parafriranega osnutka dvostranskega memoranduma o slovenski manjšini

ocenjeno kot nezadovoljivo, zlasti ker ni opredeljevalo ozemlja na katerem živi avtonomna manjšina, ter ni vsebovalo določila, da bo manjšinska zaščita zagotovljena in izenačena v vseh treh pokrajinah (Tržaški, Goriški, Videmski). Zato smo se z italijanskim zunanjim ministrstvom dogovorili, da se bosta 14. januarja 1992 v Gorici sestala zunanji minister Rupel in podsekretar v italijanskem zunanjem ministrstvu senator Claudio Vitalone ter skušala besedilo izboljšati. Podsekretar Vitalone je dejal, da je italijanska delegacija v Zagrebu presegla poublastila, ko ga je parafirala, in zato o njem ni mogoče razpravljati. Predlagal je, da naslednjega dne v Rimu ob podpisu tristranskega memoranduma ministra De Michela in Rupel podata izjavo za tisk o zaščiti slovenske manjšine. Rupel je odgovoril, da nas izjava za tisk ne zadovoljuje in da bi takšen dokument moral biti vsej skupna deklaracija ali v skrajnem primeru enostranska slovesna izjava italijanskega zunanjega ministra. Več urna prizadevanja, da bi na srečanju oblikovali neko sprejemljivo besedilo o slovenski manjšini, niso uspela.

Na koncu je bilo sklenjeno, da ne glede na tveganje ne bomo podpisali tristranskega memoranduma, ker slovenske manjšine ne moremo pustiti na cedilu. Na

¹ Miroslav Kocij, Delegacija iz Italije 1991-1992, Ljubljana 2000, str. 34-75.

predlog predsednika vlade Peterleta je bil sprejet sklep, da pisno obvestimo De Michela, zakaj ne moremo podpisati tristranskega memoranduma, pri tem pa pomenimo, da ga bo Slovenija izvajala, kot da bi ga podpisala. Odlučitev, da ne bomo podpisali tristranskega memoranduma, je na italijanski strani nalotila na nejevoljo in užaljenost. V Farnesini (italijansko zunanje ministerstvo, ki ima ime po palači v kateri ima svoj sedež) so jo interno ocenili kot dokaz naše nepripravljenosti za tesnejše sodelovanje z Italijo in nam tega niso nikoli povsem oprostili. Vendar so trčili, da smo s piamom prevzeli obveznost spoštovanja memoranduma (po uzanih mednarodnega prava izjava zunanjega ministra obvezuje državo), in so se pozneje velikokrat sklicovali na to.¹

Po priznanju Slovenije in čas Amatove vlade

15. januarja 1992 nas je Italija priznala. 17. januarja pa je predsednik Cossiga uradno obiskal Slovenijo. Cossiga je obljubil, da bo Italija podprla prizadevanja Slovenije za povezovanje z Evropsko skupnostjo in vključitev v KVSE. Podprla bo tudi kandidatura za članstvo v OZN. Predsednika obeh držav sta posebej

poudarila zavzetost za ureditev položaja manjšin.

Junija 1992 je bila po aprilskih volitvah imenovana nova italijanska vlada, ki ji je predsedoval socialist Giuliano Amato. Zunanji minister je postal Vincenzo Scotti, nekdanji notranji minister in ugledni demokrščanski politik iz Neaplja. Na tej funkciji je nastal le dober mesec dni, saj je že konec julija odstopil iz protesta proti odločitvi vodstva demokrščanske stranke, da njihovi ministri ne morejo hkrati zadržati poslanskega mandata. Scotti se je odločil za poslanski mandat. Zamenjal ga je ugledni demokrščanski prvak Emilio Colombo.

Odnosi so se na sploh odvijali zelo obetavno. Blagovna menjava je naraščala v obeh smereh. Pred Londonsko konferenco o Jugoslaviji je avgusta v Rimu novega italijanskega ministra obiskal zunanji minister Rupel. Pogovarjala sta se predvsem o jugoslovanski krizi in možnih poteh za njeno rešitev. Dotaknila sta se tudi dvostranskih odnosov. Videti je bilo da bo tudi glede varstva slovenske manjšine dosežen napredek. Tako je novi predsednik republike Oscar Luigi Scalfaro, ki je junija 1992 zamenjal na tem položaju

Francoesa Co novembra 1992 priključitve me delegaciji slo manjšine kot t stavniko Italija unije. Delegaci obljubil svojo p urecivni njene zaščite. Sveto vztrajajo pri sv. Predsednik vlt je v govoru na poudaril nujno zakona o varst manjšine.

Prvih deset let je bilo dol. Zlasti je bilo p amu v tem leti not prevzeli d razume, sklen in nekdanjo sl. S tem nam je odnopravno u jno odnose na področjih. Za posebno pom nasprotovali p Osimske pog desetih prilog so tudi soglaš memo t. i. Rim iz leta 1983 o poravnavi oče državama, ki j vprašanje ošč jansko premo con B nekda je bilo prodvir. Oeimske pog Postopoma je v osrednje vp nepremičnin nostno in mer tično občutlj. Farnesine jan

Francesca Cossiga, v Trstu novembra 1992 ob proslavi priključitve mesta Italiji sprejel delegacijo slovenske manjšine kot tudi predstavnike Italijanske unije. Delegaciji Slovencev je obljubil svojo podporo pri urečitvi njeno zakonske zaščite. Svetloval jim je, naj vztrajajo pri svojih zahtevah. Predsednik vlade Amato pa je v govoru na proslavi v Trstu poudaril nujnost sprejetja zakona o varstvu slovenske manjšine.

Prvih deset mesecev 1992 leta je bilo dokaj uspešnih. Zlasti je bilo pomembno, da smo v tem letu z izmenjavo not prevzeli dvostransko sporazuma, sklenjena med Italijo in nekdanjo skupno državo. S tem nam je uspelo mednarodnopravno urediti medsebojne odnose na različnih področjih. Za nas je bilo posebno pomembno, da niso nasprotovali prevzemu Osimske pogodbe in njenih desetih prilog. Brez zadržkov su tudi soglašali, da prevzamemo t. i. Rimski sporazum iz leta 1983 o dokončni poravnavi odškodnine med državama, ki jo urjal vprašanje odškodnine za italijansko premoženje v nekdanji coni B nekdanjega STO kot je bilo predvideno v 4. členu Osimske pogodbe. Prestopoma je Italija potiskala v ospredje vprašanje nepremičnin ozulov kot prednostno in menda zanje politično občutljivo. V sporočilu Farnesine januarja 1993 o

imenovanju italijanske delegacije za pogajanje o tako imenovani nadgradnji Osimskih sporazumov so sosedje že bolj določno povedali, kaj pravzaprav hočejo. Tako naj bi bila predmet pogajanj tri prednostna vprašanja: večja in natančnejša določena zaščita italijanske manjšine v Sloveniji; povrnitev ekspropiriranih in zapuščenih nepremičnin ezulom na podlagi nove slovenske zakonodaje o denacionalizaciji oziroma povečanje odškodnine za to premoženje; novi pogovori o gospodarskem sodelovanju.

Na gradu Strmol je bilo 23. februarja 1993 prvo srečanje za t. i. pogovor o nadgradnji Osima. Že na začetku pogovorov so soglašali, da cilj ni nekakšna revizija Osimskih in drugih veljavnih sporazumov, temveč njihov pretres. Delegaciji sta se trudili, da bi bili čim bolj kooperativni. Zasedanje je potekalo v konstruktivnem in prijateljskem ozračju.

25. marca je v Rimu potekal drugi krog pogovorov o nadgradnji Osima, vendar tokrat v dokaj napetem ozračju. Sestanek je sicer prispeval k razčiščenju nekaterih stališč, ni pa prinesel nobenega napredka in ni izboljšal odnosov med državama.

Aprila 1993

10

je Italija končno dala soglasje k podpisu sporazuma o sodelovanju med Evropsko skupnostjo in Slovenijo. Italija pa si je izposlovala, da je Svet ministrov Evropske skupnosti 5. aprila ob podpisu sporazuma v posebni izjavi izrazil pričakovanje, da Slovenija pri lastninski zakonodaji ne bo delala razlik med državljani Evropske skupnosti. Italija je tudi umaknila pridržek glede naše v članitve v Svet Evrope in nam tam ni več delala težav.

Ciampijeva »tehnična« vlada in zaostrovanje odnosov

Jeseni 1992 so italijansko notranjepolitično prizorišče začele pretresati sodno preiskave, ki so v javnosti dobile popularno ime »čiste roke«. Izkazalo se je, da so bili mnogi politiki tudi osebno vpleteni v korupcijska afere, da so se na veliko okoriščali in si prigrabili milijone. Začetek procesa »čiste roke« je povzročil precejšno politično zmedo v Italiji. Pripeljal je do korenitega prestrukturiranja političnih sil, do velikih notranje političnih potresov in procesov, do prestopov politikov iz ene stranke v drugo, drugačnih opredelitev volilnega telesa, ki še dandanes niso končani. Grzile so

predčasne volitve.

Toda predsedniku republike Scalfaru se je konec maja 1993 uspelo izogniti predčasnim volitvam in imenovati novo vlado, tokrat »tehnično« vlado, ki ji je predsedoval dotadnji guverner centralne banke Carlo Azeglio Ciampi. Zunanji minister v novi vladi je postal Beniamino Andreatta. Kar zadeva našo nepremičninsko uročitev jo Italija v času Andreatte ubraja drugačno politiko od drugih držav članic Evropske skupnosti. Zahtevala je namreč, da Slovenija takoj sprosti svoj trg nepremičnin za tujce – državljane Evropske skupnosti, ne glede na to, da ni bil sklenjen niti še pridružitveni sporazum.

10. avgusta 1993 je bil po nekaterih zapletih na Strmolu tretji krog pogovorov o nadgradnji Osima. Strani sta se sporazumeli o ustanovitvi delovnih skupin oziroma komisij: za urejanje vprašanja manjšin, za gospodarska in finančna vprašanja, za premoženjsko-pravne zadeve, za področje kulture, izobraževanje in znanost ter socialna vprašanja in zaposlovanje. Sklenjeno je bilo, da z delom čim prej začne zgodovinska komisija. Poleg tega nam je Italija delala težave pri vključitvi v Evropski pakt stabilnosti, ki se je pripravjal v Parizu.

3. izdaja, letnik 1994/1995

4. Zgradba 2 ne je Slovenski državni inštitut za
5. www.gpa.gov.si/izdajanje/izdajanje/1021408/114

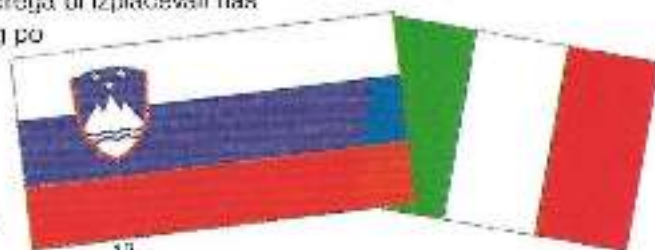
Ozračje se je popravilo z obiskom zunanjega ministra Andreatte 26. avgusta 1993 na Bledu, ki naj bi dal medsebojnim odnosom nov zagon. Sprejeti so bili konkretni sklepi za izboljšanje dvostranskega sodelovanja, pa tudi za tesnejše medsebojno sodelovanje v Srednjeevropski pobudi, v Evropi in pri reševanju krize v Bosni. Sklenjeno je bilo, da začnejo delovati delovna telesa in komisije, za katero smo se zmenili v Strmolu. Italija je obljubila polno podporo Sloveniji za pridružitvo Evropski skupnosti in Nato. Po srečanju na Bledu je med državama po skoraj letu dni spet prevladalo tvorno ozračje.³

Dogajanja od konca leta 1996 do 2000

Triletno sodelovanje s Prodigiovo in kasneje D'Alomovo vlado je pokazalo, da je zaradi slabih izkušenj s prejšnjimi vladami, tudi do leve sredinske gojimo še veliko predsodkov in sumničenj, ki jih potrjujejo zlasti dejstva, da Italija še ni prevzela s fiduciarnega računa v Luksemburgu sredstev za odškodnino ezulskih nepremičnin, ker nam še do zdaj ni sporočila računa, na katerega bi izplačevali naš dolg po

Rimskem sporazumu. Republika Slovenija je januarja 2002 s plačilom zadnjega obroka slovenskega dolga po Rimskem sporazumu na fiduciarni račun pri Dresdner banki v Luksemburgu odplačala celotno odškodnino za zapuščeno imetje italijanskih optantov in s tem izpolnila svoje obveznosti, ki jih je imela do Italije v zvezi z vprašanjem optantskega premoženja.

Kar se tiče manjšinskega vprašanja so po dolgih letih najprej v Poslanski zbornici julija 2000, nato pa 14.2.2001 še v senatu končno sprejeli osnutek zakona o globalni zaščiti slovenske manjšine v Italiji. Republika Slovenija je izrazila veliko zadovoljstvo ob potrditvi zakonskega osnutka v italijanskem Senatu in s tem dokončni sprejem globalnega zaščitnega zakona za Slovence v Italiji. S sprejemom zakona s katerim bo slovenska manjšina v Italiji končno dosagla tisto enotnost, ki jo je zmeraj zahtevala, je italijanska država izpolnila več desetletna pričakovanja manjšine in hkrati potrdila, da želi ohraniti in nadaljevati visoko raven prijateljskih in dobro sosedskih odnosov.⁴

NAS TER SLO

Eden od Slovencev, ki nimamo vojne, da nikoli ni vojske. Danjena pred Teritorialna odigrala en slovenskem

Naslanel obrambno s časa antične Teritorialna drugi del ni oblikovala niso bila pozitivne vojske ozemlju se letni vojni izhajala iz e markizma, teritorialno najsiro ob organiziran razvijal vizit niziranosti. 1968 temo oboroženih in teritorial tem SFRJ oboroženem neni Jugo smado (M obrambo (T

Se pred da razvoja obrambo v opredeliti b lorična obr -Teritorialna prvem prim

1. izdaja

NASTANEK IN RAZVOJ TERITORIALNE OBRAMBE V SLOVENIJI

Eden od strokovnjakov Sloveniji pravi, da nikdar nimamo vojaške zgodovine in da nikoli nismo imeli svoje vojske. Danes ju imamo, njena predhodnica pa je bila Teritorialna obramba, ki je odigrala eno ključnih vlog pri slovenskem osamosvojitvenju.

Nastanek teritorialne obrambne sega že daleč v čas antčne Grčije in Rima. Teritorialna obramba se je kot drugi del oboroženih sil oblikovala na območjih, ki niso bila pod nadzorom operativne vojske. Na našem ozemlju se je po Drugi svetovni vojni pojavila težnja, ki je izhajala iz stališč klasičnega marksizma, ki so opredeljevali teritorialno obrambo kot najširšo obliko vojaškega organiziranja. Tako je Tito razvijal vizijo vojaške organiziranosti SFRJ, ki je po letu 1968 temeljila na dveh delih oboroženih sil – operativnem in teritorialnem. Vojaški sistem SFRJ je imel v svojem oboroženem delu dve komponenti: Jugoslovansko ljudsko armado (JLA) in Teritorialno obrambo (TO).

Še preden se lotim pregleda razvoja teritorialne obrambe v Sloveniji je treba opredeliti besedni zvezi »teritorialna obramba« in »teritorialne obrambe«. V prvem primeru gre za teritori-

Info: www.vojna.si, fotografija: Peter Torker

alno obrambo kot vojaško-obrambno dejavnost, v drugem pa pa že kot strukturni element oboroženih sil.

Po letu 1945 je Jugoslavija in z njo tudi njen obrambni sistem, doživljala veliko sprememb. Najpogostejša delitev obrambnega sistema je nastala v naslednjih obdobjih:

1945 – 1948

1948 – 1958

1958 – 1968

1968 do osamosvojitve

Slovenije

1945-1948

Takoj po vojni je Jugoslavija prenemala socializem. Sovjetske zveze, kar je vplivalo tudi na razvoj vojaško-obrambnega področja, ki je temeljil na frontalni obliki oboroženega boja. S konfliktom jugoslovanskega državnega vodstva z Informbirojem je Jugoslavija pričela graditi

svoje pot socializma, kar je vplivalo tudi na reorganizacijo armade. Ponovno se je začela uveljavljati partizansko-teritorialna taktika iz Druge svetovne vojne, kar je pomenilo oblikovanje partizanskih odredov na občinski ravni, vendar pod okriljem sil regularne vojske. Na republiški ravni so bili organizirani koordinacijski komiteji ljudske obrambe.

1948-1958

V drugem obdobju, času »hladne vojne« in medblokovskih nasprotovanj, je med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo prišlo do izboljšanja odnosov, zlasti po Stalinovi smrti. Leta 1955 je bil sprejet Zakon o ljudski obrambi, v katerem se je teritorialna obramba opredeljevala kot organizacija oboroženih sil, ki je temeljila na tovarniških enotah protiletalske obrambe,

patruljah, stražah in drugih enotah.² Teritorialne enote so imele na ogro delovati v zasedanju sovražnika, kontrolo in zavarovanje ozemlja, ki je bilo zasedeno. To obdobje zaznamuje manj sprememb vojaškega sistema, pomembno je bilo le preimenovanje Jugoslovanske armade v Jugoslovansko ljudsko armado.

1958-1968

V tretjem obdobju je na spremembo obrambnega sistema največ vplivalo samoupravljanje. Oblikovali so se teritorialni bataljoni, štabi, adredi ljudske vojske v podjetjih, občinah in okrajih. Politične in vojaške ocene so predvidevale, da obetaja močnost napada na Jugoslavijo, zato je država iskala najuspešnejše oblike obrambne strategije.

1968 do osamosvojitve Slovenije

Četrto obdobje pa je bilo v razvoju obrambnega sistema prelomno. Leta 1968 je bila ustanovljena Teritorialna obramba (TO) kot naslednica partizanske vojske. Okupacija čechoslovaške avgusta leta 1968 s strani sil Varšavskega pakta pod okriljem Sovjetske zveze, je bil tisti ključni trenutek, ki je pospešil nastanek TO. Z Zakonom o ljudski obrambi leta 1969 je bila TO opredeljena kot sestavni del obrambnega sistema ljudske obrambe in oboroženih sil SFRJ. Vodenje TO je prišlo pod okrilje republik, njeno organizacijo pa so pripravljali družbenopolitične skupnosti

in delovne organizacije. Tako se je organiziranje oboroženih sil preneslo na republiške, pokrajinske in občinske štabe TO.³

Z nastankom TO so se pričela tudi številna nesoglasja z JLA, ki so imela koronino že v času Druge svetovne vojne. Največja nasprotovanja so bila glede nakupov orožja TO, saj JLA ni hotela prodajati potrebnih količin orožja. V času »liberalizma« v Sloveniji so odnosi z JLA še posebej napeti. V Sloveniji je izbruhnila orožarska alera, ki so slovensko politično vodstvo obsojali, da samovoljno oborožuje svojo teritorialno obrambo z orožjem zahodnega bloka.

Sprejetju ustave 1974 je sledilo tudi sprejetje novega Zakona o ljudski obrambi, kjer je bila TO opredeljena kot del enotnih oboroženih sil SFRJ in kot najširša oblika organiziranega ljudskega odpora v vsaki republici, pokrajini in občini.⁴

Nadaljni razvoj TO je bil najbolj odvisen od gospodarske razvitosti takratnih družbeno-političnih skupnosti, občin in republik, ki so bile dolžne financirati TO. Slaba stran tega sistema je bila, da so bile številne občine med seboj različno razvite, kar je slabo vplivalo na oborožitev nekaterih štabov TO.

Reorganizacija 1979 je oslabilo moč TO in Slovenija je bila vojaško in politično razbita na 13 pokrajin. Po smrti Tita se je JLA pričela vrnjavati v civilno oblast, njeno vodstvo pa je prihajalo pod vedno večji srbski vpliv.

Odnosi s TO so se krhili, vodstvo JLA je hotelo spreminiti zasnovo TO, ki naj bi postala del armadnih sil, republike pa naj bi zanjo zagotavljala samo še finančna sredstva. Najodmevnejši dogodek začetka devdesetih je bila razorožitev TO, ki pa ni dosegla svojega namena, saj je TO predala JLA le nekaj zastarotega trofejnega orožja, ki ga ni nameravala več uporabljati. Zaradi odpornosti zvezni oblasti je v Sloveniji konec osemdesetih organizirana Manevrska struktura narodno zaščite (MSNZ), ki je slovenskim oblastem olajšala sprejetje ustavnih sprememb in odločitev o prevremu pristojnosti poveljstva TO. Oktobra 1991 so MSNZ vključili v sestavo TO. Pravna podlaga na osnovi Zakona o splošni ljudski obrambi je opravičevala nadaljnjo usposabljanje slovenskih nabornikov TO.

Ključno vlogo je TO odigrala med slovensko osamosvojitveno vojno, ko se je zoperstavila agresorici JLA in obranila neodvisnost in celovitost Republike Slovenije. Leta 1995 se TO preimenuje v Slovensko vojsko (SV).

LITERATURA

Čuček, M. (1989): Teritorialna obramba v vojski SLO in DR SFRJ. Ljubljana: Diplomsko delo.

Čuček, M. (1990): Teritorialna obramba in njen konceptualni aspekt. Ljubljana: Diplomsko delo.

Čuček, M. (1989): Načrtovanje vojske – prvi poskus. Nova Ljubljana, št. 97, str. 24-29.

Pleš, M. (1969): Delovanje TO in osnova splošne ljudske obrambe in družbene samoodbrane. Ljubljana: Diplomsko delo. Uvodna o uporabi teritorialne obrambe. Beograd: Vojno inženjerski zavod, 1977.

Zakon o narodni obrambi, Slovenija SFRJ, prvi št. avg. 10, 1969.

Zakon o narodni obrambi, Slovenija SFRJ, prvi št. avg. 10, 1979.

Zakon o narodni obrambi, Slovenija SFRJ, prvi št. avg. 22, 1974.

²Zakon o narodni obrambi, Slovenija SFRJ, prvi št. avg. 10, 1969.

³Zakon o narodni obrambi, Slovenija SFRJ, prvi št. avg. 10, 1979.

⁴Zakon o narodni obrambi, Slovenija SFRJ, prvi št. avg. 22, str. 948.

Sergej in revija

Za uvod v prvo
Oklepnica Pote
(Patjorkin) so
kratko predavali
em režiserju: S
Mihajloviču. Dis
kako tudi o čas
je ta umetnik us

Najprej nekaj
biografskih post
Eisenstein se je
1898 v Filigi (La
bila takrat del n
va. Študiral je o
fascinacija nad
revolucija 1917

razliko od njega
ki so emigrirali
popeljala v vrste
smatrate, kjer je
jansko vojno sl
inženir. Začetki
umetniškega us

padajo v začet
let, ko so je krv
janska vojna bli
ko je bilo že jas
sile Rdeče arm
To je bil čas, ko
oblast boljševik
lidirana, njihovi

nasprotniki pa p
oz. uničeni. To
iskanja poti v in
novega socialist
gospodarstva, k
pričetek gradnje
jetske kulture. V
je vsekakor igra

Sergej Eisenstein in revolucija

Za uvod v projekcijo filma *Otkrepnica Potomkin* (*Potomkin*) sem pripravil kratko predavanje o njegovem režiserju, Sergeju Mihajloviču Eisensteinu, kakor tudi o času v katerem je ta umetnik ustvarjal.

Najprej nekaj obveznih biografskih podatkov: Eisenstein se je rodil 1. 1898 v Rigi (Latvija), ki je bila takrat del ruskega carstva. Študiral je arhitekturo, laicnacija nad oktobrsko revolucijo 1917 pa ga je z razliko od njegovih staršev, ki so emigrirali v Francijo, popeljala v vrste Rdeče armade, kjer je med državljansko vojno služil kot inženir. Začetki njegovega umetniškega ustvarjanja spadajo v začetek dvajsetih let, ko se je krvava državljanska vojna bližala koncu in ko je bilo že jasno, da bodo sile Rdeče armade zmagale. To je bil čas, ko je bila oblast boljševikov že konsolidirana, njihovi glavni nasprotniki pa premagani oz. uničeni. To je tudi čas tikanja poti v izoblikovanje novega socialističnega gospodarstva, kakor tudi pričetek gradnje nove sovjetske kulture. Vodilno vlogo je vsekakor igrala partija,

kljub vsemu pa je bila kulturna scena veliko bolj odprta kot kasneje, denimo v času Stalinovega vzpona v 30. letih. Umetniki so imeli takrat relativno svobodno možnost za ustvarjanje, pač pod pogojem, da niso izražali eksplisitnih dvomov v projekti Oktobra. To je čas znamenite ruske avangarde, eksperimentalno kiparstvo, slikarstvo – pr. Kazimir Majovič: *Rdeča konjenica*, ki predstavljala v ustvarjalnem pogledu pravo nasprotje togih okvirov socialističnega realizma iz 30. let. V začetku 20. let je sovjetska kulturna politika hotela ustvariti novo proletarsko kulturo, katere cilj naj bi bila diskontinuiteta z meščanskimi formami, širjenje izobrazbe, pa seveda tudi propaganja novega političnega sistema. Taku je nastal projekt oz. organizacija »Proletkult« (Proletarskaja kulturnat, kateri iniciativo je dal ljudski komisar za prosveto Lunčarski. Posamezniki, umetniki združeni v književno krožke, slikarji, gledališčniki, ki so pri tem projektu sodelovali so si na vsak način želeli izbont neodvisnost od partije pod

idejo, da naj bi kultura izhajala neposredno iz mas delovnega ljudstva, brez pokroviteljstva Velikega brata. Kljub temu, da je partija to samoiniciativnost zalila (organizacije Proletkulta so do 1.1925 priključili k sindikatom in jih – podobno kot tovarniške komiteje iz epizode o delavski opoziciji – tako disciplinirali), je iz tega izšla množica eksperimentov, ki so zaznamovali 20. leta in so pomenili osnovo za zgodnjo fazo Eisensteinovega ustvarjanja. Eisenstein je v začetku 20. let delal kot odrski tehnik, kasneje pa kot direktor moskovskega gledališča Proletkult, kjer je pričel uvajati eksperimente, ki jih je kasneje s pridom uporabil pri filmu za katerega se je ravno takrat pričel zelo zanimati. Mlada sovjetska kinematografija je (še pred nastopom Eisensteina) hotela odločno prekiniti s filmsko tradicijo carske Rusije (1907-1917), ko so režiserji večinoma snemali kratko melodramo iz meščanskega življenja, prav tako pa so v revolucionarni vznesenosti hoteli prepovedati vse zahodne filme, češar pa zaradi pomanjkanja

1 V 20. letih je v sovjetski kinematografiji prisostvovali številni avtorji, ki so ostali in Ljubljano

lastne produkcije niso atirali. Stare in zahodne filme so pričeli cenzurirati, popravljali – primerno novemu času, tako se je rodila montaža (razvil je režiser Kulešov), po kateri je najbolj zaslovel prav Eisenstein. V čem je bilo njeno bistvo:

Poznamo t.i.

Hollywoodska montaža: dve akupaj zmontirana posnelka si morata biti čim bolj skladna.

Eisensteinova montaža: njen cilj je tendenciozno vplivanje na publiko. Dva zmontirana posnelka, ki si sledita sta si v obveznem naspolju, občinstvo je tako vselaj prisiljeno ugotoviti simbolični pomen obeh zmontiranih prizorov. Eisensteinov pristop je sedaj povezan z hegeljansko-marksiistično dialektično predstavo o svetu, ki se vedno spre-

inja, kolizija elementov pa ustvarja novo kvaliteto. Tej tehniki zato pravimo tudi dialektična montaža. Cilj Eisensteinove montaže je šokiranje publike, stopnjevali vrhunske (kar je sicer tudi cilj od značilnosti

Hollywoodske montaže) doseči katarzično doživetje, na svoda tudi propagandni učinek, ki povečuje razredni boj. Značilni kontrast je denimo v prvem Eisensteinovem filmu iz l. 1924 Stavka (rus. Stražnik) prizor pokola slavkajočih delavcev, ki mu sledi na vidcu nelogični prizor klanja bika, vse skupaj pa želi povedati, da so bili delavci hladnokrvno poklani kot živali. (Posvoje je podoben moment prisoten tudi v Chaplinovem filmu Modern Times: delavci, ki se gnetejo v lovarno, sledi pa prizor

črede ovac) Druga značilnost Eisensteinovega filma je v tem, da v njegovem prvem obdobju domala ne pozna glavnega junaka. Rusični heroji so vselij delavske mase, kjer pa je posamezni središnji karakter individualiziran pa gre najpogosteje za moralno pokvarjeno osebnost. Tako je zelo značilen še en kontrast iz filma Stavka, kjer je direktor prikazan kot brigat pokvarjen pohlepnost, delavske mase pa poštene in revne. Če je že delavski junak slučajno individualiziran, torej začasno postavljen v središčno vlogo (kot bomo v Oklepnici spoznali lik mornarja Valkunčika), pa posebejja celotni delavski razred. Že omenjena simbolika ima v Eisensteinovem filmu najpomembnejšo vlogo. V filmu Oklepnici

Potemkin (najbolj pou-
otroka v vo-
jena mati –
svojem smr-
potisne po-
strmem oče
stopnišću.
v kaos, mne
hoče pobeg
vojaškega o-
ka po stopn-
mesari odda-
Voziček z na-
otrokom pa
ne more ust-
prikazuje nje-
sa vlije v vo-
hitrosti. Sim-
nakazuje ma-
stavo o zgra-
formacijah p-
doba – po k-
«noseča» s j-
obdobjem, t-
privleče pon-
v našem pre-
delavcev, ki
sredi razbur-
rusko revolu-
1905. Eisen-
sporočila je
Rusija je ml-
zgodovine jo
hitrostjo pelj-
Oktober, ki i-
stara dabo i-
epahtu, kjer i-
spopač dokl-
klavnica ode-
šele njegova
alka, kot bi i-
V prvih tre-
Eisensteinov-
jsetih let san-
zapazil moč
problema re-
gibanj 19. in
Gre za večn-

Trinaga značil-
Eisensteinovega filma
v njegovem
bu domala na
ega junaka.
nji na vselej
se, kjer pa je
ediščni karak-
kiriran pa gre
a za moralno
osebnoš. Tako
en se en kin-
Stavka, kjer je
tazan kot bogat
phlogerz,
se pa pušlene
je že delavski
no individual-
začrbeno postavi-
čno vlogo (kot
lepni spoznal
Valkunčika), pa
olobni delavski
omenjena simbo-
Eisensteinovom
membnejšo
ni Oklepnica.

Potomkin (1925) je tako najbolj poudarjen simbol otroka v vozičku, ki ga umorjena mati - vdova vojaka v svojem smrtnem padcu potisne po znamenitem strmem odeškem stopnišču. Dogodek je vpet v kaos, množica brezglavo hoče pobegniti pred streli vojaškega oddelka, ki koraka po stopničku, epohaj pa mesari oddelke kozakov. Voziček z nebojnim otrokom pa drvi, nihče ga ne more ustaviti, kamera prikazuje njegova kolesa, ki se vrtijo v vedno večji hitrosti. Simbol očitno nakazuje marksistično predstavo o zgodovini in njenih formacijah po kateri je vsaka doba - po Marxu - »naseča« s prihajajočim obdobjem, na svet pa ga prične porodnica - nasilje, v našem primeru pokol delavcev, ki je umeščen sredi razburkanih dogodkov ruske revolucije iz leta 1905. Eisensteinovo sporočilo je jasno, stara Rusija je mrtva, kolesja zgodovine jo s sunkovito hitrostjo peljejo proti Oktobru, ki bo pokopal staro dobo in začrtal novo opoko, kjer bo razredni spopad dokončno razrešen, klavnica odeških stopnic so šele njegova grozljiva gneralika, kot bi rekel Lenin.

V prvih treh Eisensteinovih filmih iz dvajsetih let sem med ostalim zapazil močno prisotnost problema revolucionarnih gibanj 19. in 20. stoletja. Gre za večno vprašanje Kaj

delati oz. Kaj ne delati kot bi rekel tovariš Lenin. Gre za problem organizacije revolucije in delavskega gibanja oz. za položaj delavske stranke v njem. Lenin je imel na ta problem v različnih obdobjih zelo različne odgovore. V svojem znanem delu iz 1902, Kaj delati je predpostavil kadrovske vojaško partijo, ki vodi delavski razred in mu od zgoraj vceplja razredno zavest. V svojem tekstu Država in revolucija iz l. 1917, pa so pravi subjekt revolucije delavske množice kot take, partija ima samo postransko vzgojno vlogo, daleč od pozicije Velikoga brata. Ta problem se kot rečeno zelo očitno odseva v treh Eisensteinovih filmih: v Stavki 1924 je delavska stranka prisotna zgolj v propagandnem letaku, ki poziva delavce k uporabi, popoin neuspeh stavku pa je brzkone svarilo, ki kliče po potrebi za čvrsto hierarhično organizacijo delavskega razreda. V Oklepnici Potemkin (1925) ni o Partiji ne duha ne sluha, subjekt revolucije so delavske množice same. V Oktobru (1927) pa je partija prikazana kot nujno potrebni subjekt, ki kot edina lahko delavsko maso popelje k zmagi, značilen stavek Trockega: »Za vstajo je še prezgodaj, partija vas bo vodila, ko bo prišel čas!« - delavci sprva napravijo posevoje in jasno pogorijo (julijska vstaja 1917).

Drugo Eisensteinovo obdobje (30. leta) po umetniški vrednosti niti približno ne dosega njegovih zlatih 20. let. V tem času je snemal predvsem zgodovinske spektakle: Aleksander Nevski, Ivan Grozni 1811. Uvede glavnega junaka (prelom že v filmu Staro in novo 1928, lik Marat - motilka pa je že povsem patetično domovinska, če ne celo nacionalistična, ki povečuje ruski narod. Za liki Aleksandra Nevskega in Ivana Groznega pa se brzkone skriva Stalin. Eisenstein je v svojem prvotvarjalnem obdobju doživel kritike, češ, da je s svojo montažerako simbolično ljudstvu nerazumljiv, v 30 pa ga je stalinistična kritika označila kot formalista. Drugi del spektakla Ivan Grozni s podnaslovom Bojarji, pa je zaradi podobe Ivana Groznega kot kmetskega vladarja, ki brezobzirno uničuje vse nasprotnike, vključno s svojo družino, končal v bunkerju. Nikoli ne bomo vedeli ali je bil tak prikaz Ivana Groznega zgolj slučajen, ali pa je morda namerno ironiziral Stalinov lik. Kakorkoli že, Sergej Eisenstein je nenadoma umrl l. 1948, to pa je bil čas, ko se je to zelo pogosto dogajalo . . .

1. Bratara.
An Introduction to Film Studies (in: Jill Nelson, Haroldge, London/New York, 1999).
2. Lenin, Vladimir (1870-1924) (in: V. I. Lenin, Collected Works, 1977).
3. Lenin, Vladimir (1870-1924) (in: Lenin, Collected Works, 1972).

FRIDA KAHLO VIVA LA VIDA!

Po izidu filma o Fridi Kahlo, znani mehiški slikarki, mi je njena zgodba tako navdušila, da sem se odločila o njen nekaj več poizvedovat in jo tudi vam natančneje predstaviti.

Fridina zgodba ni zanimiva zgolj zaradi njenega slikanja, ki je samu po sebi zelo nenasvado in edinstveno, ampak predvsem zaradi močne osebnosti in optimizma s katerima je kljubovala njeni lastni usodi.

Življenje

VIVA LA VIDA! Naj živi življenje!

To je bil njen moto s katerim je premagovala bolečine, ki so jo spremljale skozi vse življenje, katere so se prepletale z njeno telesno pohabljenostjo ter zakoniti, v katerem svojem partnerju Diegu Rivieri ni nikoli zadržala.

Frida Kahlo je bila rojena leta 1910. Bila je hči inografa, nemškega Žida, matičarskega porekla ter častiholpne, polpismone matere z indijanskimi koreninami.

Kot otrok jo preživela otroška paraliza in je zato imela deformirano desno nogo, kar jo je omejevalo pri hoji.

Ko je dopolnila osemnajet

let je doživela hudn avlobuena nesrečo, v kateri ji je železen drog prebodel telo, poškodoval hrbtenico, zmalčiči medenico in izstopil v njeni vagini. Desno nogo je imela večkrat zlomljeno. Nesreča, ki jo je doživela jo je močno zaznamovala za celo življenje in posledice so virne tudi v njenih slikah, saj so namo med dolgim okrevanjem v bolnišnici nastala njena prva dela. Kaaneje jo prisilila še kar trideset operacij in skozi vse življenje jo je spremljal železni steznik, katerega je bila prisiljena nositi. Večkrat je poskušala tudi zanositi, kljub odsvetovanju zdravnikov, toda je vedno splavila.

Zaradi hudih bolečin je težko hodila, a si je kljub temu pomagala s tabletami. A te-te ji niso vedno pomagale, zato se je zgodilo, da je tudi več mesecev preležala, ker so ji bolečine onemogočale, kakršnokoli premikanje.

Poročila se je z Diegom Riviera, ki je bil dvakrat starejši od nje. Spoznala naj bi ga prav v času okrevanja v bolnici, ko mu je pokazala svoje prve slike. Diego je bil takrat že znan kot slikar monumentalnih fresk, posvečenih mehiški revoluciji. Znan je bil tudi kot moški,

ki se avnturam z ženskami ni znal odreči. Njuno odnos lahko rečemo, da je bil preplet posebnega partnerstva v katerem je vladalo prijetelstvo, strast, skrbnost in boj.

Frida ni bila samo uspešna slikarka, ampak tudi zavzeta revolucionarka. Konstantno se je součala s političnim življenjem in se ga tudi udeleževala. Njen svetovni nazor je bil levičarski ter s tem je zavzela tudi svoje mesto v galeriji tragičnih revolucionarnih likov Latinske Amerike, nekje med Pablom Nerudo, Mercedesom Soso in Che Guevaro. Kljub temu, da je leta 1929 prelomila s kumunizmom, je notranje ostala zvesta partiji in bila vedno na strani zatiranih ljudi. Nudila naj bi celo zatočišče Stalinovemu sovražniku Trockemu, s katerim naj bi imela tudi intimna razmerja.

V njeni hiši, ki stoji v razkošnem predmestju Mexico Cityja, je na ogled tudi njena zadnja nedokončana slika, na kateri je portret sovjetskega lirna.

18. julija leta 1954, je pri starosti 47 let, ugašnilo njeno življenje, po najverjetnejših domnevah tudi z lastno pomočjo.
DELO

Frida je življenje na koncu označevala z eno od slik, ki prikazuje ženo, ki oblikuje obraz, v kateri so vidni vsi elementi življenja, bolečine in boji, kar stala in to

Na njeni preplici stajajo ženske lju, večinoma sebe, za njene zanj pohabljen slikah lah nobo, ki j ta bolečin sama zeli

...vam / ženskami
...či. Njun odnos
...mo, da je bil pro-
...nega partnerstva
...je vstalo pri-
...strast, strpnost in

...bila samo
...likarka, ampak
...re revolucionarka.
...o se je soočala s
...življenjem in se ga
...bravala. Njen sve-
...rjejo bil lovičarski
...je zavzela tudi
...tu v galeriji trag-
...iconarnih likov
...amerike, halje mod-
...erudo,

...en Suso in Che
...ljub tomu, da je
...prelomila s komu-
...notranje oetala
...ji in bila vedno na
...nih ljudi. Nudila
...zatočišče
...sovražniku
...s katerim naj bi
...mimo razmerja.
...iški, ki stoji v
...predmestju
...ryja, je na ogled
...zrednja

...na slika, na kateri
...sovjetskega tirana.
...leta 1954, je pri
...let, oglasnilo
...enje, po navorjol-
...nevah tudi z last-

Frida je s svojimi boli in življenjem postala feministična ikona. Feministke so jo označevale za Van Gogha v ženski obleki. Njene slike so odraz vsega tistega, kar žene doživljajo, kar si upajo doživeti in se hkrati tega bojijo, kar je tudi sama preživela in to tudi sivila.

Na njenih slikah, ki so preplet surrealizma in indijanske ljudske umetnosti, je večinoma predstavljala samo sebe, za katere so tipične njene zaraščene oklavi in pohabljenno telo. V njenih slikah lahko razberemo tesnobo, ki jo v človeku vzbudita bolečina in strast, kar je sama zelo dobro poznala.

Načenojala je številne teme, ki so se nanašala samo na ženske.

Njene slike so lahko na prvi pogled za opazovalca celo neprijetne, saj na njih pogosto brez sočutilja razgalja sebe, včasih celo z neprikrto ironijo.

26. aprila 1953 je v galeriji Alvarez Bravo v Mexico Cityju bila njena prva samostojna razstava, na katero so jo prinesli na nosilih, ker je bila že hudo bolna.

1939 leta je Picasso pohvalil njena dela, a v tistem času še skoraj noben ni govoril o njej, ker je bila znana le kot žena Diega Riviére.

Zelo znani so bili tudi njeni nastopi v javnosti, za katere se pravi, da so bili prava umetnost. Veliko ur je porabila, da si je urejala pričesko in jo krasila s primernimi trakovi. Oblačila se je v obleke, ki so posnemale tijuana narodno nošo. Na tak način je tudi izpovedovala svojo pripadnost Mehiki in želela poudarjati na enkratnost njene pojave, ter zakrivala njeno pohabljeno nogo.

Afascinantnost, ki spremlja Fridino zgodbo je njen neprestani optimizem, veselje do življenja, samostojnost in moč, ki je ohranjala skozi vse tegobe svojega življenja.

Poletna Univerza na Karl-Franzens-Universität v Grazu na temo "Gemeinsame Geschichte und Kultur im Alpen-Adria-Donau Raum"

Letašnja poletna univerza se je vršila od 13 do 17. Septembra v stavbi Marija Trost na obrobju mesta Graz. Udeležencev je bilo šestnajst, od tega predstavnik ljubljanske univerze, predstavnici univerze v Vidnu in predstavnica univerze v Zagrebu, ostalih dvanajst udeležencev pa je prihajalo iz Karl-Franzens Universität v Grazu. Udeleženci niso bili iz le vrst zgodovinarjev, temveč tudi iz drugih študijskih smeri kot naprimer kulturna organizacija in antropologija, germanistika, romanistika in glasba, kar je še dodatno popestrilo samo dogajanje in v okviru tega podana mnenja. Poleg organizatorja dr. Harald Heppnerja so predavali še dr. Ulrike Tischler, mag. Michaela Schuller, dr. Nikolaus Reisinger in mag. Reinhard Reimann, sodelavci Institut für

Geschichte in predavateljici KFU Universität v Grazu.

Izhodišča predavanj, ki so sledila skozi celoten teden je podal v uvodnih predavanjih vodja projekta dr. Harald Heppner, pri čemer je poudaril skupne lastnosti in izhodišča prostora med Alpami, Jadranom in Donavo ter njegovo vlogo v evropski zgodovini. Poseben poudarek je bil na posebnosti tega prostora v oziru slikarja romanskega, germanskega, slovanskega in madžarskega jezikovno-etničnega elementa, kar lahko v celotni Evropi opazimo le na tem prostoru. Prav ta lastnost botruje nekaterim povsem svojim oblikam in razmerjem, vidnih tako v političnih, kot ekonomskih in kulturnih dimenzijah tega prostora.

Izhodiščem podarim v uvodnih predavanjih sta sledili predavanji o politično-administrativnih in

cerkveno-konfesionalnih povezavah kateri je izvajal mag. Reinhard Reimann. V okviru politično-administrativnih povezav na najvišji, državni ravni je poudaril subvanje tega prostora v Rimskem in Frankovskem cesarstvu, Svetem rimskem cesarstvu nemške narodnosti, Habsburški monarhiji in Avstro-Ogrski. V preteklosti, kot glaven razlog tesnejšega povezovanja tega prostora na nižji organizacijski ravni dežel in krajin pa veseskozi ugotavlja grožnje v obliki (nomadskih) prišlekov, tako Madžarov v 10. stoletju (nastanek Krajin oz. organizacija Mark) kot Turkov od 15. stoletja naprej (povezovanje dežel v 16. stoletju). V okviru cerkveno-konfesionalnih povezav je poudaril pomen Ogleja in Salzburga kot centrov pokristjanjevanja in leta 811 določeno mejo na

raki Dravl
Cirila in M
organizacij
v 18. stole

O sku
bah (Leiti
davala dr
zajela vs
osebnost
Sigismun
kot člove
odkril Ru
Boškovič
izobražer
razpeteg
in sevam
jvodo Jar
brega os
darskih,
nostnih s
skladatel
Schmidla
katerih d
celotnem
prosloru,
Kopitarja
Dunaju d
na spođr
rojenega
izjemno
rozvoj av
trije na t
Tukaj om
osebe to
bile prec
konkretn
prostora
posamoi

Prome
darske p
prostora
dr. Nikola
Začel je
gospoda
mi v anti
mi se še
pokriva
struktura
zahodne

reki Dravi, posebno misijo Cirila in Metoda ter reorganizacije škofijskih meja v 18. stoletju.

O skupnih vodilnih osebah (Leitfiguren) je predavala dr. Ulrike Tischler in zajela vrsto pomembnih osebnosti, kot npr. Sigismunda Herbersteina kot človeka, ki je zahodu odkril Rusijo, Rudjera Boškoviča kot vsestransko izobraženega človeka razpetega med Dalmacijo in severno Italijo, nadvojvodo Janeza kot pomembnega osnivalca gospodarskih, kulturnih in umotnostnih struktur, vrsto skladateljev Liszta, Schmidta in Haydna, katerih dela so zvenela na celotnem omenjenem prostoru, Miklošiča in Kopitarja kot tudi na Dunaju delujoča slavista, na spodnjem Štajerskem rojenega Janeza Puharja kot izjemno pomembnega za razvoj avtomobilske industrije na tem prostoru itd. Tukaj omenjene in ostale osebe ter njihovo delo so bilo predstavljene kot konkretne povezave tega prostora na ravni posameznika.

Prometne in gospodarske povezave tega prostora nam je predstavil dr. Nikolaus Reisinger. Začel je z prometno-gospodarskimi povezavami v antiki s katere cestami se še danes delno pokriva nova avtocestna struktura, povezovami zahodne Madžarske kot

ogromnega producenta vsakovrstnih živil s severno italijanskim in južno nemškimi prostorom (od 13. stoletja), nadaljeval z izgradnjo železniške infrastrukture v 19. stoletju (Sued-Bahn) in naprej ter končal s sodobnimi gospodarskimi povezavami v okviru EU in različnih delovnih skupin kot npr. Arge-Alpe, Alpe-Adria. Poudaril je tudi velike razlike znotraj nekdanje Avstro-Ogrske s cislaitansko polovico kot industrijskim in transalaitansko polovico kot knetijsko-surovinskim centrom, kot ostro gospodarsko ločnico, ki se danes ohranja še danes.

Izredno zanimiva so bila predavanja o interferencah v jeziku in literarni umetnosti, kulinariki, upodabljaljoči umetnosti in glasbi. Izvajali so jih mag. Reinhard Reimann (kulinarika), dr. Ulrike Tischler (jezik in literarna umetnost) in mag. Michaela Schuller (upodabljaljoča umetnost in glasba). V okviru jezikovnih interferenc se je govorilo o podobnostih in prevzemanjih posameznih besed, jezikovnih otokih in dialektih, od furlanščine, rezijske slovensčine do različnih nemških dialektov in jezikovnih otokov. V okviru literarne umetnosti pa smo govorili o avtorjih, ki so tako ali drugače skupni temu prostoru

(Julius Kugy, "Anastasio Grün", Fulvio Tomizza, Nikolaus Lenau et al.) in katerih dela opisujejo stik s tem prostorom in njegovimi ljudmi.

Kulinarično interferenco so bile prikazane skozi posamezne jedi skupne celotnemu prostoru in skupne potize v prehranjevalnih navadah.

Na področju upodabljaljoče umetnosti je bil poudarek na arhitekturi, slikarstvu in kiparstvu znotraj dveh pomembnih kulturno-umetniških smeri, renesansa ter historizma. Renesansa skozi dela vrste italijanskih mojstrov, ki so delovali na tem prostoru, kot npr. Pietro de Pomis in Domenico dell'Allio, še danes vidna v Grazu in drugje. Predstavljeni so bili tudi nemški predrenesančni in renesančni mojstri npr. Conrad Laib, Michael Pacher, Johan Bernhard Fischer von Erlach in njihova dela. Omenjena je bila vloga Maksimiliana I. in Matije Korvina kot mecenov in spodbujevalcev renesančnih mojstrov na tem in širšem ozemlju. Historizem, kot smer ki se pojavi v 19. stoletju pa je bil prikazan skozi dela dunajskega ateljeja "Fellner und Helmer" vidna v dunajskem, graškem in celovškem Mestnem gledališču, Narodnem gledališču v Zagrebu, Mestnem gledališču v Szegedu in

vrsti drugih, njen stil naj bi posnemala tudi Hrasky in Hruby, arhitekta Ljubljanske Opere. Tako prikazana povezava tega prostora v širšem "arhitekturnem" časovno-prostorskem loku, čez celotni prostor med Alpami, Donavo in Jadranom, je poudarila skupne točke tudi na področju konkretne, materialne dimenzije.

Interference v glasbi so bile prikazane skozi različne stopnje razvoja. Od gregorijanskega korala skupnega v okviru cerkvene liturgije celotnemu prostoru, skozi renesanso in barok s poudarjenim vplivom italijanskih mojstrov (Giovanni in Andrea Gabrielli) in naslankom ljudskih in dvornih plesov (Allemanda in Saltarella) do fascinacije nad turško glasbo, ki je sledila turkerjam kot "Ala turca" vidna v delih W.A. Mozarta in A. Salierija. Poudarjen je bil vpliv madžerskih ljudskih tudi "romskih" plesnih in glasbenih motivov. Predavanja se je zaključilo z pojavom nekaterih nacionalno značilnih glasbenih elementov, vidnih v delih Verdija, Straussa, Ljadica in Kalmana.

Enotedensko poletno univerzo smo končali z predavanjem dr. Harald Hoppnerja "Selbst- und Fremdbild" in predavanjem mag. Reinharda Reimanna

"Geschichtskultur". Predavanja o samopodobi in podobi tujega/tujca se je osredotočala na izhodišča, točke iz katerih predstave o sebi in tujci izhajajo in ponovilo nekatere od splošno razširjenih predstav, stereotipov o Slovencih, Italijanih in Madžarih, vendar brez negativnih konotacij (mogoče smo malce pogrješali tudi stereotipe o naših germanskih sosedih). Predavanja o kulturi zgodovine oziroma ohranjanju spomina v družbi se je osredotočalo na mehanizme ohranjanja zgodovinskih dogodkov in oseb v širši družbi. V tem kontekstu se je poleg muzejev, arhivov in spomenikov omenjalo tudi državne, kulturne in religiozne praznike ter imena ulic, cest, naselij itd. Vsa ta obeležja služijo ohranjanju spomina na nek zgodovinski dogodek, pomembno osebo, prostor ali pojem. Mnoga izmed obeležij nosijo ime ali datum dogodka ali osebo, ki neposredno izvira iz nacionalnega ozemlja, zato tvori povezavo z drugim ozemljem, tj. prostorom iz katerega izvira ali na kateremu se je določena stvar zgodila.

Fina izmed značilnosti te poletne univerze je tudi delo v štirih skupinah, ki so vsaka dobile svoje področje in sicer, materialno, idejno, institucionalno in personalno.

"Materialno" se je osredotočalo na konkretne, dejanske stvari, ki povezujejo ta prostor in so za njega značilne, "idejno" se je osredotočalo na duhovno, idejne povezave in razsežnosti tega prostora, "Institucionalno" z politično-kulturno-gospodarsko-cerkvenimi institucionaliziranimi povezavami in "Personalno" s socialnimi in človeškimi razsežnostmi tega prostora. Skupine so bile sestavljene iz štirih članov, ki so na predavanjih občasno delovali skupaj ob koncu poletne univerze pa tudi predstavili rezultate, skicpe svoje skupine.

Poleg predavanj smo bili deležni izjemno toplega sprojema pri oblasteh mest Graz in pri štajerski deželni vladi. Del poletne univerze pa je bila tudi ekskurzija po mestu Graz, ki še vedno nosi obeležja nekdanjega glavnega mesta notranjeavstrijskih dežel in sedeža vojne krajine.

Ta poletna univerza je razširila in pogloblila že obstoječega ter pridobila novega znanja. Nekatera prej le papirnata oziroma idejna predstava so dobila nekakšno bolj realno, materialno in prostorsko razsežnost, kar smatram kot izredno pozitivno. Vsekakor tudi svetujem vsem študentom, da se v čim večjem številu udeležijo podobnih projektov doma in v tujini.

Na k hom

Pojavu h
moške ni ž
imo daleč v
začetek člo
pojav v različ
obravnavali
so istočepol
spolov poln
vaskdanjeg
prakticirali
je bilo zve
nastupam i
greh so pu
ne samo h
pač pa tudi
eroseksual
odnose, ki
človeški re
položaj sar
akta je bil
vendar hor
kljub strogi
kravemu
niso izkor
moška hor
obravnavat
ženska. Sl
obravnavat
prepričani
ker ženske
tako da sp
more pril
naravnega
reda. Zani
nemudom
progon za
posegle m
domene. F

1. Povzeto po 1
2. Povzeto po 2

Na kratko o zgodovini homoseksualnosti

Pojavu homoseksualnosti, muške in ženske, lahko sledimo daleč v preteklosti, v sam začetek človeštva. Se pa ta pojav v različnih dobah obravnavali različno. V antiki so istospolne kontakte obeh spolov pojmovali kot nekaj vsakdanjega in jih tako tudi prakticirali. Spolne svobode je bilo seveda konec z nastopom krščanstva. Za greh so posuščeni razglasili ne samo homoseksualnoet, pač pa tudi vsakršne heteroseksualne spolne odnose, ki niso služili človeški reprodukciji. Celo polnžaj samega spolnega akta je bil strogo omejen. Pa vendar homoseksualnosti kljub strogim kaznim in krvavemu preganjanju nikoli niso izkoreninili. Je pa bila moška homoseksualnost obravnavana drugače kot ženska. Gladnja se niti ni obravnavala resno. Veljalo je prepričanje, da ni škodljiva, ker ženske nimajo talusa, kar tako do spolnega akta ne more priti. Kot taka ne ruši naravnega in družbenega reda. Zanimivo pa je, da so nemudoma sprožili kazenski pregon za tiste lezbičke, ki so posegle na področje moške domene. Ponavadi so si

lovrstne krivoverke nadele moški videz, se politično udeleževale ter v odnosu s svojo partnerko prevzeli aktivno vlogo, ali si pri spolnem aktu celo omislile nadomestni moški ud. V tem primeru so brez usmiljenja izginile v plamenih skupaj s lovrstnimi moškimi grešniki.

Lillian Faderman v svoji raziskavi (1981) dokazuje, da je v preteklosti pojav tosnjega prijateljstva med ženskami večkrat sorožila ravno tradicionalna, moško naravnana družina. Vse institucije so bile izključno moške, prav tako so bili moška domena posli in politika. Ženske, ki so bile inteligentne, razglodne ter nasplih svetovljanke, so sprevidole krivčnost družbenega sistema. In ker so bile zakonsko zveze skraj vedno sklenjene vse prej kot iz ljubezni, tudi v svojem soprogu niso našle nikakršnega razumevanja ali čustvene uteho. Tako so se pogosto navezale na nje prijateljice. Med njimi so se spletle trane emocionalne vezi, že mejujoče na ljubezen. Toliko bolj pogosto so se na življenjsko prijateljico navezovale ženske iz

srednjega sloja, kajti bile so dovolj izobružene in finančno neodvisne, da so se lahko izognile poroki ter pogosto umetniško duše, ki so dajale prednost karieri, čeprav so bile na tem področju vsaj nezaželjene, če že ne sovražene.

Kot je že zgoraj omenjeno, so to vozi vešale za neškodljive, normalne, celo zaželjene kot "plamenita institucija" (L. Faderman, 1981), so je pa situacija obmila ženskam v škodo takoj, ko so prve feministke 19. stoletja začele dosegati prve vidne rezultate na področju ženske emancipacije. Dejstvo, da bi bila ženska samostojna, neodvisna od moških in da bi še poleg tega bolj ljubila ženske kot moške, je postalo resna grožnja patriarhalnemu sistemu. S tem je lezbištvo postalo nekaj nezastlanega, moralno izprijenega in obsodbe vrednega. Dediščina te mentalitete je še vedno prisotna v današnji družbi, na začetku 21. stoletja.

Prvi, ki so se začeli spraševati o naravi te spolne kategorije, so bili psihiatri in psihologi ter sodniki pred

1. Faderman, Lillian: *Več kot ljubiti moški* (Ljubljana, 2002).
2. Poročilo pri 101.

Zgolj delnost do sovojaka ali ljubezen na fronti? (Ah! obvezuje Patrokla)

letom 1920. Le-li so ugotovili, da gre tu nesporno za hudo duševno motnjo, in kot tako jo je treba čimprej začeti zdraviti. S tem so homoseksualce prenehali pojmovati kot kriminalce, ter jih namesto v zapore začeli trpeti v psihiatrične ustanove. Potem je prišel Sigmund Freud (ter razvil teorijo Ojdipovega sindroma. Ugotovil je, da je do tovrstnih

devlacij v spolni orientaciji prišlo zaradi nepravilnega razvoja v otroštvu, pri dečkih zaradi nekakšnega občutka kastriranosti ali ob odsotnosti očeta zaradi prevleke navozanosti na mater ali zaradi tekmovanja z očetom za materino pozornost (Ojdipov sindrom), deklic pa naj bi lantom zavidele penis. Vsekakor gre še vedno za duševno anomalijo.

Pred letom 1970 je propadel vsak poskus redefinicije istospolnosti, saj je bil vpliv psihiatrov prevlekl. Na primer: naš znani psihiater Anton Trstenjak je po vojni izdal Pastoralno psihologijo, kjer je zapisal, da so homoseksualci »spolni psihopati«, da so fanatiki, nevarni ostalim ljudem. Ko je l. 87 izšel ponatis Pastoralne psihologije, so te navedbe

ostale nesp...
Uveljavljeno...
ohranjala di...
pomočjo ra...
drugi sveto...
v zahodni E...
državah nas...
terbične in...
združbe, vs...
javni nast...
kakih dvaja

Ravno so...
ja, ki je pri...
svoboda, je...
paj z novimi...
da so invert...
razmišljati...
izoliranih iz...
da ni z njho...
stanjem nič...
začeli horiti...
V sedemdes...
začetki orgs...
ja, javnega...
pravosti m...
skupin.

Leta 197...
združenje p...
resolucija, s...
homoseksu...
seznama me...
Evropski pa...
leta 1994 s...
o snakoprav...
usmerjenih...
države člani...
ukrepe za o...
natorne zak...
polovici dev...
je začela Slo...
približevali...
je v sklopu...
evropskim...
maknilo tudi...
področju. P...
zakonu o ist...
nerstvu je v...
v vladno pro...
4. <http://www.judi...>

1970 je
poskus
zapolniti, saj
stavov prevelik.
Znani psihol
eniak je pu
učalno pri
e zapisal, da
elici »spolni
so fanatiki,
i ljudem. Ko je
Pastoralne
te navedbe

ostale nespremenjene.³ Uveljavljene stereotipe je ohranjala družba sama s pomočjo raznih medijev. Po drugi svetovni vojni so začela v zahodni Evropi in Združenih državah nastajati prve lezbično in gejovski združbe, vendar so morali z javnimi nastopi počakati še kakih dvajset let.

Ravno seksualna revolucija, ki je prinesla seksualno svobodo, je povzročila ekupaj z novimi miselnimi tokovi, da so invertirani nehali razmišljati o sebi, kot o izobčenih izročkih, ugotovili, da ni z njihovim duševnim stanjem nič narobe ter se začeli boriti za svoje pravice. V sedemdeseta leta padajo začetki organiziranega gibanja, javnega boja za enakopravnost marginaliziranih skupin.

Leta 1973 je Ameriško združenje psihologov izdalo resolucijo, s katero so homoseksualnost umaknili s seznama mentalnih motenj. Evropski parlament je šele leta 1994 sprejel Resolucijo o enakopravnosti istospolno usmerjenih in z njo pozval države članice, naj sprejmejo ukrepe za odpravo diskriminacijske zakonodaje. V drugi polovici devetdesetih, ko se je začela Slovenija približevati Evropski Uniji, se je v sklopu prilagajanja evropskim standardom proutaknilo tudi na tem področju. Predlog za uvedbo zakona o istospolnem partnerstvu je v pripravi do l. 07, v vladno proceduro je šel l. 4. <http://www.jur.mil.org/oseb/ledo.htm>.

2003. Vsi pa vemo, da so zakoni eni, praksa pa druga. Kolektivna družbena miselnost se le počasi otresa svoje vkleščanosti v preteklo, zato je po tega gibanja še dolga in tmjeva.

Istospolna zveza je do sedaj popolnoma izenačena z zakonsko skupnostjo samo v Belgiji in na Nizozemskem. Tako so se po 15 letih kampanje 1. aprila 2001 v Amsterdamu poročili prvi štiri pari.

Populirni nasprotje evropskega napredka so države v razvoju ter države tretjega sveta. Našejnjo samo nekaj primerov. Na Balkanu, predvsem na jugu, so homoseksualci še vedno hudo diskriminirani, deležni pogostega nasilja tudi s strani državnih organov (Albanija, Srbija). Čeprav je homoseksualnost ilegalna in kriminalna samo še na Kosovu in v Armeniji. Leta 2001 je Republika Srbija odpravila njeno zakonsko prepoved. V Romuniji so postopek dekriminalizacije sprožili po letu 2000. V Belorusiji so 2001 oblasti propovedale odino gejovsko revijo Forum Lambda z obrazložitvijo, da ima pomograt-sko vsebino.

V Latinski Ameriki homoseksualnost sicer ni kazensko preganjana, je pa v teh državah močna katoliška tradicija. V Mehiki so povprečno vsake tri dni zgodil umor na zbirališčih gejev. V okolici brazilskega Sao Paula so se pojavljali celo plakati,

ki spodbujajo k njihovem pobijanju.

V Namibiji je sam predsednik Sam Nujoma ukazal aretacije gejev in lezbijk. V Kairu je 10. maja 2001 policija v neki nočni diskoteki aretirala 66 gejev, jih mučila, razglasila za člane satanistične sekte in sprožila hitre sodne postopke brez možnosti pritožbe. Preprečen jim je bil dostop do vsakršne pravne pomoči.

Zanje se je zavzela organizacija IGLHRC (International Gay and Lesbian Human Rights Commission), ki deluje na področju odpravljanja tveganega nasilja.⁴

človeški um je nepojmljivo čudna zadeva. Izumi vsako vrsto nesmislov, kako ne združevati ljudi, temveč jih med seboj ločevati na čimveč zaprtih in medsebojno razvoznih skupnosti. Večina vedno izloči manjšino, jo diskreditira, označi za nenormalno ter ji podeli status manjverednosti, drugaravnosti. Dejstvo je, da ni ene stvari, v kateri bi bili vsi ljudje enaki. Tako kot nimamo vsi črnih las, bele polti, ne govorimo istega jezika, ne verjamemo v istega boga, tako po naravnih zakonih ni razloga, da bi se morali vsi zaljubljeni po enem samem vzorcu. Zakaj se potem človeški zakoni pri tako samoumevnih stvareh križajo z naravnimi?

Kdaj bo torej tisti slogan »vsi enaki – vsi enakopravni« zaživel tudi v praksi in če spletni kršaj, tega nihče ne vo-

Strokovna ekskurzija v Belo Krajino (torek, 9.12.2003)

Tokratna strokovna ekskurzija se je zaradi dolgega konsolidiranja organov ISHE prestavila iz tradicionalnega novembra v decembra, pot pa nas je vodila na skrajni JV konec naše države, v Belo Krajino; natančneje v Metliko in njeno okolico. Z že skoraj obvezno polurno zamudo se je naša hrabra odprava podala na pot proti željeni destinaciji. Program je prvotno obsegal tudi ogled dolerjske prestolnice Novega mesta, a zaradi že omenjene zamude smo bili prisiljeni izpustiti ta del ogledov.

Takoj po prihodu v Metliko nas je vodstvo društva počastilo z vsemi potrebnimi jutranjimi poživilji (kava, čaj...), za kar je bilo zaslužen nagrajeno z gromkim aplavzom. Glode na to, da je naš predsednik tudi aktivni član gasilskega društva (neuradno udeležen pri gašenju vsaj 7 požarov) ni bilo naključje, da smo kot prvo zavili v Slovenski gasilski muzej, ki hrani gradivo o oblovanju tega zelo pomembnega segmenta

slovenske kulturne dediščine. Po ogledu gasilskega muzeja je sledila še lekcija belokranjske preteklosti v Belokranjskem pokrajinskem muzeju v Metliki, pospremljena z nepoprejšljimi zvoki tamburice in blagodeja glasu vodičke. Iz muzejske preteklosti smo nato skočili še v realnost Metlike in se prepričali o vsjki stopnji ohranjenosti stavb iz preteklosti v današnji Metliki (komenda Nemškega viteškega reda, župnijska cerkev, Park slavnih s Titovim kipom na čelu...).

Po krajši pavzi (in zamudi pri punovnem zbiranju) smo kot naslednji cilj ekskurzije obiskali Tri fare, nedaleč od

Metlike. Kombinacija treh cerkev zgrajenih na istem mestu (v aktivni uporabi je le ena od njih) še danes zbuja radovednost strokovne javnosti in je tudi naša odprava ni uspela razrešiti. Po celodnevnem nabiranju duhovne hrane je bil že skrajni čas, da se tudi materialno podprmo, zato nas je pot vodila do izvira Krupe, kjer smo se zatekli v oskrbo ene od številnih slovenskih turističnih knoij. Kulinarčno oceno je siml naš prodrodnik (citriramo): «Sl'o je dost', pa duob'r'.» Zaradi dejstva, da se je isti dan v pozno popoldanskem terminu igrala tudi sino pomembna tekma ženske rukomelno reprezentance, smo od »gazda« izšli tudi neposreden prenos tekme, katere konec pa smo spremljali že na avtobusu, ki je drvel proti Ljubljani. Nazaj v našo prostornico smo prispeli okoli 21.00 uro, nakar se je zbiranje prvih vtisov in reklamacij nadaljevalo ob njeni kapljici v enem od ljubljanskih lokalov.

Stro na V

Druga e
jskom letu
(za razliko
na zahodni
domovine,
in Goriško
odličnemu
umročju S
ponovni za
(tokrat le 2
9.30 po vi
legendarni
ovinkih) pr
(ali po dar
jo le prev
proti Vipav
od koder j
sloviti prid
Svetokriž
samostan
redovna s
nas je spr
bivši misij
eksorcisti,
samostan
drugim hr
baročno s
Slovenske
knjižnici, k
izvirajo iz
zaključek
posamezn
še portret
navidnojš
samostan
Janeza S
je Vipava
samostan
tudi na og
nasolja, v
nam je ko
prilžnosti
glasbe. S
velim grad
delu grad
na čola. V

Strokovna ekskurzija na Vipavsko (sreda, 17.3.2004)

Druga ekskurzija v študijskem letu 2003/2004 nas je (za razliko od jesenske) vodila na zahodni konec naše domovine, v Vipavsko dolino in Goriško. Zahvaljujoč odličnemu avlocestnemu omrežju Slovenije smo kljub ponovni zamudi na štartu (tokrat le 20 minut) že okoli 9.30 po vrstolomni vožnji po legendarnih reberniških ovinkih prispeli v Ajdovščino (ali po domače »Wajdušno«), jo le provozili in se usmerili proti Vipavskemu Krizu, kraju od koder je svoje pridige širili sloviti pridigar Janez Svetokriški. V kapucinskem samostanu (trenutno šteje redovna skupnost 5 menihov) nas je sprejel pater Anžej, bivši mlajonar in še aktiven eskadrilist, ter nas popeljal po samostanski cerkvi, ki med drugim hrani tudi največjo baročno sliko na Slovenskem, samostanski knjižnici, ki hrani primorko, ki izvirajo iz 16. stoletja, za zaključek pa je vsak posameznik v spomin prejel še portret že umenjenega, najvidnejšega prebivalca samostana v zgodovini, Janeza Svetokriškega. Ker pa je Vipavski Križ voč kot sam samostan smo se odpravili tudi na ogled preostalega naselja, v župnijski cerkvi pa nam je kolegica pripravila še priložnostni koncert orgelске glasbe. Sledil je še ogled razvalin gradu. V obnovljenem delu gradu se nahaja osnovna šola. V stavbi krajevno

skupnosti smo si ogledali še rezbarsko in slikarsko razstavo lokalnih ustvarjalcev.

Med vožnjo proti Gorici je mikrofon vzel v roke poznavalec pozne antike, naš kolega Miloš Fort, in prodaval o bilki pri Frigidu, pa tudi nekaj malega o taborekem gibanju na Primorskem in dogodkih po koncu 2. svetovne vojne. Sledil je vzpon na Sv. Goro, kjer smo žal lahko ogledali le cerkev in samostan, muzej soške fronte pa je bil zaprt zaradi poplave (?!?!?!). Srečo smo poižkusili v muzeju v Sulkan (ki so ga hudourni vode obšle), kjer so pripravili razstavo o sodobni zgodovini na Primorskem. Med vožnjo čez Novo Gorico smo lahko izvedeli zakaj se skupina blokov imenuje Kitajski zid in kje najdemo kip narodnega heroja Srebrniča. Ker je bila ekskurzija res podobna romanju ne čudi, da smo kot naslednjo točko obiskali frančiškanski samostan Koštanjevec, ki se lahko pohvali z edino kraljevsko

grbnico na Slovenskem. V kripti samostana je namreč grobnica Burbonov, ki so do 1830 vladali v Franciji. Poleg grobnice smo si ogledali še samostansko knjižnico jezuitskega jezika, patra Stanislava Škrabca.

Standardno se je ekskurzija zaključila z skupinskim obedom (pa je res podobno romanju) na oni izmed številnih turističnih knjižnic, ki jih premore Vipavska dolina. Komentarje vožnje bi lahko stisnil v stavek: »če ne bi pojedel ostanke, bi bil lačen!« Ker je bil to zadnji finančni zalogaj v tem študijskem letu (kar se je kasneje izkazalo za račun brez krčmarja) je proustanek sredstev vodstvo ekskurzije namenilo za enološke raziskave udeležencev. Povratak domov je na željo kolega Mulha bil ozvočen z zbranimi deli Brendija. V Ljubljano smo prispeli ob že tradicionalni 21.00 uri in ravno tako tradicionalno se je ekskurzija prekomentirala v enem od še delujočih ljubljanskih lokalov.

Albanija: Road trip

Kar je napisano v tej zgodbi je čisto in najbolj kar je možno, subjektivno videnje širokove ekskurzije zgodovinarjev v Albanijo maja letos. Ker je zadeva pisana za zadnjo stavilko Klia, je nastala šolo pred kratkim in medtem je avtor pozabil že veliko reči. Tako da to tudi ni detajlen opis ekskurzije. Edino kar avtor lahko reče v obrambo je, da bo zadeva mogoče nekemu smešna in zanimiva.

Torej, koliko se spomnim, smo štartali z ladjo iz Benotk, tam nekje v prvi polovici maja. Vreme je bilo kul, ladja pa se je počasi vlekla. Nič pametnega ni bilo za delat, pač samo sediš, so meniš in priješ, če si bolj družabno sorte, lahko spoznaš kopicco »zanimivih« ljudi iz različnih regij Kavkaza in srednje Azije. En naš kolega je še posebej širil znano slovensko družabnost med skupino Gruzijcev, medtem pa smo ostali ubijali dolgčas z laškim (kupljenim, seveda v velikih količinah, na morju). Potem je bila noč in nismo še spali, ampak smo šli v ladijski disko plesat. Nekje okoli enih smo šli spat, ker je DJ začel vrteti grške narodno sentiša namesto R and B-ja, ki ga je vrtel prej.

Na grške narodnjake lahko plešeš tako kot na kak domači turbo-folk, ali vse razumeš in ti ta muzika skoz dogaja ali pa si pijan. Jaz nisem bil nič od tega (provoč). Potem smo na ladji spali, kjer pač najdeš plac. Redki lanatiki (jaz in moj kolega) sva se celo namensko zbudila in gledala sončni vzhod. Zadeva je presenetljivo lepa, kajti vidiš cel horizont. Po jutranji romantiki smo pristali na otoku Krfu v istoimenskem mestu. Mosto ni nič posebnega, jo lepo spomlad, arhitektura je zanimiva, tista nič »nikoli prej nevidenega«. Mediteran pač. Edina meni zanimiva stvar sta bili dve ogromni trdnjavi, vsaka na svoji strani mesta. Škoda da ne ponujata nič več kot samo lep razgled in občudovanje tehnike graditeljev. Najboljši sta za sprehod in uživanje morskom vetriču. Takisto tudi otoček sv. Vida, kjer so pokopani padli srbski vojaki iz prve svetovne vojne, ki so preko Albanije bežali iz Srbije leta 1915. Ena velika grobnica, zdavnaj posušeni venci (itak jih menjajo samo onkrat na leto, če sploh), in borov gozdček. Pa še plaže ni. V samem mestu je tudi ogromno prodajaln spominkov, kajti Grki znajo

naredit dober biznis iz navnih turistov. Potem so še tu kafiči in verjetno kak diskač in to jo to. Ko smo si vse to pogledali, smo šli na kontinent v turistično mesto Igumnicco. Tam so samo apartmaji in kafiči. Turistov ni bilo veliko, saj se sezona še ni dobro začela. Zvečer smo imeli koncert v režiji profesorjev (dr. Forono-vokal in kitara, dr. Nečak-ritom, dr. Repčak-vokal in podpora, dr. Simoniti-tudi ritem s šumočo »jajčko«). Mi ostali smo bili publika in aktivno sodelovali. Po mimi noči (žurka v 223!) smo se po »bogu-za-hedima« cestah pripeljali do albanisko-grške moje, ker ni direktno ceste od Igumenico do Albanije, ampak si se prisiljen voziti po ovinkih po trikrat daljši poti. Na meji, ki zgleda pušča, so nas Šiptarji (iz Republike Šiptarije) uradno cropali za deset evrov. V zameno(!) smo dobili propustnico (za vstop v državo) in avtokarto, kjer bodo narisane ceste zgrajene tedaj, ko bo Slovenija najrazvitejša članica EU. Albanija je, z ono besedo, pol država. Vidi se, da je nekoč, pod trolim komunizmom Enverja Hodže (veliki bvana ki je več kot 30 vodil drugo najbolj komunistično

držav
sever
zvez
funkc
deni
Kot d
let oc
sploh
je tak
ceden
je to z
oden
deset
staros
nikoli
nekoč
nikoli
bunke
cela n
poti d
okoli c
spomi
zdaj s
ice, n
mogo
vzpetir
cesti,
jemo l
v mest
Albane
smo b
napam
hotelo
logo k
štiri št
brez st
nodok
infrastr
ječa, s
nismo
hotela
bojler r
tolikáne
nikov).
albansk
v zajeb
mogoč
nik tajn
anglešč

državo na svetu - prva je seveda bila Sovjetska zveza) vse kolikor-toliko funkcioniralo, zljaj, v demokraciji, pa bolj manj. Kot da bi se več kot deset let od padca komunizma sploh ne poznalo. Albanija je tako znana po mercedesih (90 % avtomobilov je to znamke, tuda niti eden ni verjetno mlajši od deset let, povprečna starost pa je trideset let), nikoli zgrajenih hišah ali nekoč zgrajenih zdaj pa nikoli obnovljenih, ter po bunkerjih, ki naj bi jih bilo celo milijon. Jaz sem jih na poti do Tirane našel nekje okoli dvesto, če se prav spomnim. Nekoč bunkerji, zljaj so samo kamnite gobice, nasajone na vseh mogočih in nemogočih vzpetinah. Prvo smo po cesti, če tako lahko imenujemo kamniti kokovoz, prišli v mesto Sarando na obali. Albanska Nica je tam, kjer smo bili mi, en kup napamet naokoli zmetanih hotelov, ki vsi izgledajo kot lego kockice, saj so visoki štiri štuke, kvadratasti in brez stila. Vsi so seveda nedokončani. Pomožna infrastruktura je neobstoječa, saj še toplo vode nismo imeli (lastnik našega hotela se je izgovarjal, da boiler ni mogel stoglati lolikšnega števila uporabnikov). Nam pa je naš albanski vodič (nekaj se je v zajebanciji šušljalo, da je mogoče celo bivši pripadnik tajnih služb, ker zna angleško) lepo povedal, da

če hočeš tu hotel, ali kupiš ali okupiraš zemljo. Pri Sarandi smo si ogledali Butrin, starorimske ruševine, kjer se vidi, da tam še ni bilo veliko turistov. Drugače bi vsaj že obstajala kakšna solidna potka. Ko smo se tako malo naužili avanturizma in še enkrat mirno prospali (žurka v 223!), smo naslednji dan obiskali Gjirokastru, največje mesto na jugu. Tam smo si ogledali ogromno turško trdnjavo in rojstno hišo (za potrebo turistov prenovljeno in ušminkano) Enverja Hočze. Na trdnjavi smo srečali župana mosta, ki se nam je pohvalil, da ima njegovo mesto najboljšo infrastrukturo na Balkanu. Seveda smo mu z veseljem pritrdili. Gjirokastru se drugače pozna, da je bilo nekoč dokaj veliko mesto, arhitektura je gorska, vendar so hiše velike, pač za velike familije. Opazen je turški vpliv. Tam sem se pomnil z eno učiteljico, ki je znala dobro angleško in mi je povedala, da veliko mladih ljudi odhaja (z juga Albanije) na delo v Grčijo ali v Tirano, glavno mesto ter da se velika večina prebivalstva mesta ukvarja z «small biznis». Pogovor ob lokalni verziji čevapov je bil zelo prijeten. Polom smo se napotili v Tirano, vendar zelo, zelo počasi preko gora in prelazov in po neobstoječi cesti (druga mala opomba: vedno kot omenjam cesto, mislim na

najbolj luknjast makadam, brez prometnih oznak). Živa muka. Ko smo se kolikor-toliko približali Tirani, smo se vozili celo po cesti brez lukenj. Seveda je na karti bila narisana avtocesta, ampak po večurni vožnji ne toliko naprej, ampak bolj levdosno smo tudi tega bili veseli. Tirana je res edino pravo mesto v Albaniji. Prometna gužve mercedesov, zdavnaj izbledelo barve na hišah, ob glavni ulici potok poln smeti (smeti je drugače v Albaniji več kot trave), in ogromni spomnik komunistični revoluciji na razgledni koči. Propadli hardcore socializem, ki pa se moša z modernimi klubi, trgovinami, kafiči ter reklamami. Slednje še posebej groteskno izgledajo na propadajočih hišah. Hotel smo dobili v čistem centru mesta, na glavnem trgu ob lokalnem Domu kulture, na pročelju katerega so prevladovali razbiti in počeni kamniti tlakovci. V Albaniji zgleda popravljajo in perejo samo avtomobile (imajo res ogromno avtopralnic). In opozorilo za pešca v Tirani (ki pa velja tudi za vsako mesto v Albaniji): zebra je kao atriška žival - za več kot to tam niso slišali, ter ne veruj semaforju, tudi ko sveti zeleno. Pa ne da bi bil semafor kriv, ampak vozniki ga enostavno v veliki večini ne gledajo, kajti za njih pogojno obstaja le semafor za

avtomobilu. Toroj, najboljša taktika je prvo molitev k ljubemu bogecu in potem, ko se zdi da je čas pravi, šprint čez cesto. Mi vsi smo tako prežveli. Zvečer smo v Tirani iskali plač za žur, našli smo on zolo dobro urojen kafič, z moderno glasbo, nekateri pa tudi diskač. Resda jutraj niso pohvalili muzike. Na tem mestu mala opomba: punce so kr tušne, pač tete, ki jih je videti. Albanija je pač vočinsko muslimanska, tako da se ženske ne kažejo preveč. Kot pa sem rekel, niso pa slabo. Dan potem smo se odpravili iz Tirane po cesti do Kruja, Skenderbegovega orlovskega gvozda. Vse je bilo polno otrok, ki so se na šolskih izletih drli v njegov muzej. Skenderbeg je bil največji borec za albansko samostojnost proti Turkom v 15. stoletju. Toroj albanski kralj Matjaž, ki je po besedah kustosa na nekem zgodovinarskem kongresu bil razglašen za drugega največjega vojskovodjo vseh časov. Prohiteel ga je le Napoleon. Seveda smo tudi tokrat z veseljem pritrtili. Muzej je drugače lepo urejen, poln ogromnih slik Skenderbega in njegovega boja, naslikanih v najboljši socrealistični tradiciji, ker no proseneča, ker je ga je

dal zgraditi E. Hodža. Tam smo si ogledali še etnološki muzej, poln res prekrasnih kovinskih in tkanih predmetov. Po tem smo šli v šoping v glavno turistično ulico in masovno nabavljali majice, zastave, ostale rekvizite tor domačo rakijo z imenom, prav ste uganili, Skenderbeg. Slednja je bila spocijaliteta in najbolj znani produkt Albanije še za časa naših staršev. Ko smo si nabrali robe (Albanci so zelo dobro razvili smisel za turizem) smo odšli pravac Drača, mesta na obali, od koder bomo odšli nazaj v Slovenijo. Na poti nam je naš šofer, ki je opravil sijajno delo, za kar mu gre vočna zahvala, povedal da smo se vozili po državi s povprečno hitrostjo 30 km/h. Toda na poti do Drača smo se peljali celo 100! Mestu se pozna beneški vpliv, ogledali pa si nismo nič, razen zdaj propadlega amfiteatra. Šam pa lam pojedel svoj prvi burek v Albaniji, obžalujem edino da nisem probal sladoleada. Vkrmarje na ladjo smo dolgo čakali, tako da smo šele pred večer zapluli od ljube Albanije. Na ladji je ponovno bil dolgčas, edino razvedrilo je bila Evrovizija (naši so zmagali). Potem smo prišli v Trst, šinfali čez

neumne italijanske Alpince-veterane (neka vojaška enota), ker so prometno zaj... cel Trst. Ko smo končno prišli do meje, nam je popustila napetost in smo zapoli vse do Ljubljane. Ostalo je zgodovina.

Ko se je avtor naslednjc jutro prebudil in odšel na taks, se je neznansko čutil prohodom za poččo, somalorjem, kantami za smeti in ljudem ki vedo, kaj je red. Albanija je definitivno neobičajna pustolovščina v centru Balkana. Dobro da smo imeli našega izkušonega vodiča (oz. koordinatorja) Ivana, ki je moral požreti veliko srčnja (od strani Albancov), da smo mi lahko uživali. In še za konec: ob izhodu iz države smo morali dati pet evrov, da so nas lahko splohi spustili ven. Jaz temu rečem »državno legaliziran rodovni princip pobiranja pristojbin za prehod preko ozemlja«. Mogoče ko bodo uknili ta tribut in celo dolali na tem, da bodo turisti porabili voč denarja v sami državi, potem bo mogoče Albanija postala evropska država. Za zdaj je najlepši dol toga neodkritoga bisera (sarkazem) zastava, ki pa vsakomur tudi ni kul.

Mnenja o tujih državah, njihovih prebivalcih, njihovih običajih in higijenskih navadah izražena v tem članku, so izključno avtorjeva. Uredništvo Kite se vzdrži kakršnihkoli sodb in kritiziranja ter svoja mnenja obdrži lepo zase.

2.....
3.....
4.....
6.....
9.....
13.....
15.....
20.....
22.....
25.....
27.....
30.....
33.....
34.....
35.....
Zadnje.....

ransko Alpince-
ska vojska
so prometno
t. Ko smo
do moje,
zabila napetost
si vse do
stalo je

avtor nasled-
ebudil in odšel
je neznansko
dom za
natorjem, kan-
di in ljudem ki
red. Albanija
o neobičajna
na v centru
obro da smo
ja izkušnoga
koordinatorja)
moral požreli
a (od strani
da smo mi
š. In še za
zhodu iz
y morali dati
da so nas
spustili ven.
dem »državno
odovni princip
ristojbin za
ko ozemlja«.
i bodo ukinili
celo delali na
do turisti pora-
larja v sarni
em bo mogoče
stala evropska
zdaj je
tega neod-
era (sarkazem)
pa vsakomur

modah
nikoli sodb in

KAZALO

2	Uvodnik, Marko Vengust
3	Društvo študentov zgodovine Ljubljana
4	»Razvili zahod bo kanaliziral pamet vzhoda«, Intervju: Dr. Marko Štuhec
6	Tretji rajh in slovaško gospodarstvo, Matjaž Ravbar CUC
9	Gverilec po naključju, Bogdan Šteh
13	Nacionalizem in šport, Hrvoje Hatkajec
15	Osamosvojelev in vzpostevitev stikov z Italijo, Petra Trošt in Jurij Hadalin
20	Nastanek in razvoj Teritorialne obrambe, Blaž Torkar
22	Sergij Eisenstein in revolucija, Lev Centrih
25	Frida Kahlo: Viva la vida, Jasna Podreka
27	Polstna Univerza na Karl-Franzens-Universität v Grazu, Janca Weiss
30	Na kratek o zgodovini homoseksualnosti, Helena Višič
33	Strokovna ekskurzija v Delo Krajino, Bogdan Šteh
34	Strokovna ekskurzija na Vipavsko, Bogdan Šteh
35	Albanija Road trip, Hrvoje Hatkajec
Zadnja	Dručovanje, Mirko Biluš

BRUCOVANJE

D 7211/5

93E(078.71.873.61)457.4 Ljubljana

4300025130.1

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

038155

Priznat moram, da se dedčki in včasih mogoče že slopati v slavo megljeno ozadje sporov in zbledeli. Zato jih je težko slišati v koherentno povzede, ki je daljša od dveh vrstbe Golave pa je nekaj. Brucovanje je bilo zelo uspešno. Ne toliko s stališča samega rituala. Kresticiramo bili pač pre-malo prepričljivi pri vpejavi brucov v ritual. Tukaj je na mestu še ena satirikritika glade samega tista, kar nismo bili organizatorji pri načrtovanju. Jč dovolj konzervativni in se nismo naskrili na že klasične obratne preho-da brucov iz telencev v malo manj zelene študente, o katerih nam je pripovedoval profesor Netak. Sino pa zato bili toliko bolj inovatorji in kot pri vpejavi v brucovsne šrištke, ali bolj po domače trebušno plavalko. Novotari je bil tudi kratki skeč z glavo znane ferostične mreže, ki je neopričljivo pihal kumfjive smotke.

Brucovanje je uspelo predvsem z ozirom na žar. Tisti, ki so se lotili zaf-vjat, so pričali na svoje ob nosilni zunanini evergreena šolh.

Malo nas je vse skupaj sezecarala enka udeležba profesorskega kadra. K temu je botroval tudi objektivni razlog, ker so profesorji na dan brucov-anja imeli sestanek s kolegi z mariborske univerze, kar na jih kveda na adveze do ga, ki se iz zdaj že lanskoletnega brucovanja, predese na letošnjega.

Na koncu pa zahvala vsem, ki so sodelovali pri organizaciji in izpeljavi brucovanja, telencev, telnicov, ki se bodo še poskusili v letni projekti pa ubilo zsbave pri delu. Sigurno pridemo pogledat kako vam je uspelo.

Posobna zahvala gre predstojniku oddelka profesorju dr. Marku Štuhcu za njegovo donacije v interesu oddelka, ki nam je omogočila vsaj kakšno noč tankega spanja.